

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра

на тему: «**ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇН
ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ**»

Виконала студентка VI курсу, групи ММв-2
спеціальності 8.03020101 «Міжнародні відносини»
Горбова Марія Володимирівна

Керівник: доцент, кандидат історичних
наук Конопка Наталія Олегівна

Рецензент: _____

Допущено до захисту рішенням кафедри від “ ____ ” _____ 2015 р.
(Протокол № ____)

Острог – 2015 рік
ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-	

ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ ДЕРЖАВ.....	14
1.1. Модернізація ВПК Польщі для набуття членства держави в НАТО.....	14
1.2. Переоснащення військово-промислового комплексу Угорщини для вступу держави до Північноатлантичного Альянсу.....	20
1.3. Реформування ВПК Чехії для інтеграції держави до НАТО.....	24
1.4. Перебудова військово-промислового комплексу Словаччини для вступу держави до НАТО.....	29
<i>Висновки до розділу 1</i>	34
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....	36
2.1. Досягнення у розвитку військово-промислового комплексу Польщі.....	36
2.2. Розвиток ВПК Угорщини на сучасному етапі.....	45
2.3. Основні досягнення у розвитку ВПК Чехії.....	50
2.4. Військово-промисловий комплекс Словаччини на сучасному етапі.....	56
<i>Висновки до розділу 2</i>	60
РОЗДІЛ 3. ПРОВІДНІ ПІДПРИЄМСТВА ВПК ТА МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ОЗБРОЄННЯМ ТА ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	62
3.1. Польські підприємства ВПК та міжнародна торгівля ОВТ на сучасному етапі.....	62
3.2. Сучасний стан провідних підприємств ВПК Угорщини і міжнародна торгівля озброєнням та військовою технікою.....	71
3.3. Розвиток підприємств ВПК Чехії та міжнародна торгівля ОВТ на сучасному етапі.....	74
3.4. Сучасний стан провідних підприємств ВПК Словаччини та міжнародна торгівля військовою технікою та озброєнням.....	81
<i>Висновки до розділу 3</i>	87

ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	103

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ББМ – бойова броньова машина

БРМД – балістична ракета малої дальності

БТР – бронетранспортер

ВПК – військово-промисловий комплекс

ЗМЗ – зброя масового знищення

ЗРК – зенітний ракетний комплекс

ОВД – Організація Варшавського договору

ОВТ – озброєння та військова техніка

ПВП – продукція військового призначення

ПЗМ – Партнерство заради миру

ПЗРК – переносний зенітний ракетний комплекс

ППМ – протипіхотна міна

ППО/ПРО – система протиповітряної і протиракетної оборони США

РЕБ – військові сили радіоелектронної боротьби

РХБЗ – війська радіаційного, хімічного та біологічного захисту

ISAF (International Security Assistance Force) – Міжнародні сили сприяння безпеки

KFOR (Kosovo Force) – міжнародні сили під керівництвом НАТО, які відповідають за забезпечення стабільності в Косово

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена необхідністю всебічного вивчення євроатлантичної інтеграції країн Вишеградської групи (Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини), що потребує ґрунтовних концептуальних досліджень військово-промислових комплексів держав, які зазнали реформувань під впливом інтеграційних процесів до Північноатлантичного Альянсу. Військово-

промисловий комплекс досліджуваних держав потребує детального вивчення для визначення подальших перспектив розвитку національних збройних сил держав як членів НАТО.

Нові виклики, які загрожують не лише національній безпеці досліджуваних держав, а й системі європейської безпеки, такі як національно-визвольні рухи, громадянські війни, міжнародний тероризм, міжнародні конфлікти, поширення зброї масового знищення, кіберзлочинність вимагають якісного і швидкого реагування особливо тих держав Європи, які є повноправними членами Північноатлантичного Альянсу. Розвиток військово-промислового потенціалу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини має важливе значення для забезпечення безпосередньо європейської безпекової політики НАТО. Відтак, аналіз модернізаційного процесу військово-промислових комплексів цих трьох держав дозволить виокремити і узагальнити основні тенденції реформування і перетворень національних ВПК під впливом інтеграції до НАТО. Характеристика сучасного стану розвитку військово-промислового комплексу досліджуваних держав сприяє аналізу головних переваг і недоліків військово-промислових потенціалів Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини, що може слугувати прикладом для реформування і модернізації військово-промислового комплексу України, сприятиме пошуку ефективних заходів і стратегій розвитку вітчизняного ВПК. Розвиток і поглиблення військово-технічної співпраці між провідними підприємствами ВПК досліджуваних держав з країнами світу сприяє підвищенню міжнародного авторитету Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини на міжнародному ринку озброєнь та військової техніки. Тому актуальним є завдання підвищити якість та ефективність національного ВПК та посилити вплив досліджуваних держав на формування міжнародної безпеки.

Стан наукової розробки теми. Обраній тематиці присвячена низка праць як українських, так і зарубіжних науковців та фахівців у сфері міжнародних відносин. Серед українських авторів, які досліджували процеси реформування польського військово-промислового комплексу, зовнішньополітичний розвиток Польщі у військово-політичній сфері і сфері міжнародної безпеки, а також

перспективи розвитку збройних сил Польщі як члена НАТО, варто виокремити В. Стефановича [38], В. Ярового [45], Н. Маначинського [26]. Проте в їхніх працях основна увага зосереджена на процесах реформування і модернізації польського військово-промислового комплексу, що унеможливило детальне визначення основних переваг і тенденцій розвитку збройних сил держави під впливом членства в НАТО, що потребує подальшого детального вивчення.

Реформування військово-промислового комплексу та аналіз головних видів збройних сил Угорщини стали предметом дослідження таких зарубіжних науковців як Л. Макк [28], Н. Михайлович [31]. Однак, в наукових доробках цих дослідників недостатньо проаналізовано сучасний стан розвитку збройних сил держави і не визначено перспектив розвитку національного військово-промислового комплексу Угорщини. Важливе значення для написання наукової роботи мали інформаційно-аналітичні портали. Оскільки це дозволило проаналізувати сучасний стан і зміни у розвитку військово-промислових комплексів країн Вишеградської групи. Нормативно-правова база інтеграції Угорщини до НАТО детально досліджена українським вченим в галузі міжнародного права і порівняльного правознавства А. Кузьменком [24]. На особливу увагу заслуговують праці Т.Савченко [37], яка здійснила детальний аналіз розвитку угорських збройних сил від часу дії Варшавського договору до набуття членства Угорщини в НАТО. Досить ґрунтовно дослідниця окреслила реорганізацію та модернізацію збройних сил Угорщини до вступу держави до НАТО, а також присвятила достатньо уваги сучасному стану угорського ВПК.

Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні аспекти інтеграції Чехії до НАТО стали предметом дослідження Л. Павлишин [32]. Українська дослідниця детально проаналізувала нормативно-правову базу інтеграції Чехії до Північноатлантичного Альянсу. Проте, недостатньо уваги Л. Павлишин приділила реформуванню військово-промислового комплексу держави та структурних перетворень, які відбувались у ВПК Чехії під час інтеграції держави до НАТО. Серед зарубіжних дослідників ВПК Чехії варто відзначити А. Храмчихина [42], який проаналізував сучасний стан чеського військово-промислового комплексу, особливу увагу приділив недолікам, які впливають на

формування ефективного розвитку чеського ВПК. Проте, досить важливе значення для написання роботи мали інформаційно-аналітичні статті, які дозволили охарактеризувати сучасний стан розвитку військово-промислового комплексу Чехії, проаналізувати діяльність провідних підприємств ВПК та міжнародну торгівлю озброєнням та військовою технікою. Оскільки поза увагою дослідників залишилися міжнародна торгівля озброєнням і військовою технікою країн Вишеградської групи.

Модернізаційний процес словацького ВПК під впливом інтеграції держави до НАТО, а також сучасний стан розвитку військово-промислового комплексу Словаччини досліджували російські науковці А. Безруков [20] та С. Уральцев [41]. Однак поза увагою дослідників залишились фактори, які впливають на формування ВПК Словаччини на сучасному етапі, а також основні партнери Словаччини на міжнародному ринку озброєння та військової техніки. Позитивно оцінюючи внесок вищеназваних науковців, слід, однак, зауважити, що військово-промисловий потенціал Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини як членів НАТО загалом є недостатньо дослідженим. Зокрема комплексного та систематичного вивчення потребують питання, що стосуються перспектив і основних тенденцій розвитку ВПК країн Вишеградської групи, вплив членства держав у Північноатлантичному Альянсі на розвиток польського, угорського, чеського та словацького військово-промислових комплексів. Детальнішого вивчення також потребує роль Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини у формуванні безпекової політики НАТО на європейському континенті. Необхідність виконання цих завдань підвищують актуальність обраної теми.

Мета роботи полягає у вивченні та аналізі військово-промислового потенціалу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини як членів НАТО у системі європейської безпеки. Для досягнення поставленої мети передбачено виконати такі **завдання**:

- дослідити модернізаційний процес військово-промислового комплексу Польщі для вступу держави до НАТО;
- проаналізувати реформи і зміни у ВПК Угорщини під час інтеграції

держави до Північноатлантичного Альянсу;

- виявити основні досягнення в реформуванні військово-промислового комплексу Чехії;
- висвітлити перебудову ВПК Словаччини під час інтеграції до НАТО;
- окреслити головні умови розвитку сучасного військово-промислового комплексу Польщі;
- проаналізувати основні досягнення у розвитку військово-промислового комплексу Угорщини на сучасному етапі;
- розглянути сучасний стан розвитку чеського ВПК;
- проаналізувати головні досягнення у розвитку сучасного військово-промислового комплексу Словаччини;
- дослідити сучасний стан розвитку провідних підприємств польського ВПК та міжнародну торгівлю озброєнням та військовою технікою;
- проаналізувати провідні підприємства ВПК Угорщини та міжнародну торгівлю ОВТ на сучасному етапі;
- розглянути сучасний стан провідних підприємств чеського ВПК та міжнародну торгівлю ОВТ;
- дослідити розвиток провідних підприємств військово-промислового комплексу Словаччини та міжнародну торгівлю ОВТ на сучасному етапі.

Об’єкт дослідження – система європейської безпеки як частина безпекової політики Північноатлантичного Альянсу.

Предметом дослідження є сучасний стан, розвиток і перспективи польського, угорського, чеського і словацького військово-промислового комплексу в системі європейської безпеки.

Географічні рамки дослідження охоплюють 4 держави: Польщу, Угорщину, Чехію і Словаччину.

Хронологічні межі охоплюють період з початку XXI століття і до сьогодні, оскільки основні досягнення у розвитку військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини відбулись саме в цей період. Проте значна увага наукової роботи присвячена періоду з кінця 80-х років до

початку XXI століття, що обумовлено проголошенням Польщею, Угорщиною, Чехією і Словаччиною зовнішньополітичного курсу на євроатлантичну інтеграцію і початку реформування національних військово-промислових комплексів.

Методологічну основу роботи складає системний підхід, що передбачає вивчення предмету дослідження як цілісної та багатоаспектної системи, із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використано методи структурно-функціонального аналізу (для дослідження військово-промислового потенціалу досліджуваних держав та виявлення основних переваг), систематизації (для вивчення правової бази реформування національних військово-промислових комплексів Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини), порівняльно-статистичний (для виявлення основних закономірностей динаміки розвитку військово-промислового потенціалу досліджуваних держав), метод логічного узагальнення (для визначення загальних особливостей та перспектив розвитку військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини), а також проблемно-хронологічний метод, який дав можливість показати еволюцію розвитку військово-промислового комплексу досліджуваних держав і виявити основні проблемні питання.

Джерельна база дослідження. При написанні роботи було використано низку міжнародних та внутрішньодержавних законодавчих актів і програмних документів. Основними нормативно-правовими актами, які забезпечують реформування і розвиток військово-промислового комплексу Польщі є: “Програма комерціалізації і сплати заборгованостей в оборонній промисловості” (липень 1993 р.). Програма передбачала реформування оборонних установ на основі судової постанови або банківської угоди. “Програма реструктуризації військово-промислового та авіаційного сектору Польщі на 1996-1998 рр. та з 1998-2010 рр.” (квітень 1996 р.) стосувалась структурних перетворень в авіаційній сфері держави. Не менш важливим документом вважається “Програма сприяння технічної модернізації збройних сил Польщі та реструктуризації оборонної промисловості” (1999 р.). Програма

сприяла підвищенню конкурентоспроможності промислового оборонного потенціалу Польщі на міжнародному рівні. Важливим нормативно-правовим актом для розвитку військово-промислового комплексу Польщі була “Стратегія структурних перетворень промислового оборонного потенціалу в 1997-1999 роках” і Закон Республіки Польща “Про організацію завдань у галузі оборони країни для підприємств” від 14 травня 1997 р. Стратегія передбачала перетворення польського ОПК на більш гнучкий і консолідований виробничий сектор економіки, це забезпечувалось запровадженням фінансово-економічних механізмів і юридичних рішень. Закон передбачав поновлення мобілізаційного планування. “Програма розвитку Збройних сил Польщі у 2013-2022 рр.” (грудень 2012 р.) передбачає реорганізацію структури польських резервних сил, для того щоб підвищити обороноздатність держави і створити підготовлений мобільний резерв, а також сприяти підвищенню обороноздатності збройних сил Польщі.

Основоположними документами національної безпеки Угорщини, у яких проголошувались основні завдання збройних сил для забезпечення безпеки держави є Концепція національної безпеки. Закон Угорської Республіки від 1993 р. “Про національну оборону”, який надав право Парламенту республіки формувати склад, чисельність, структуру командування і управління, дислокації, головних систем озброєнь і їх кількості. Закон Угорської Республіки від 1996 р. “Про статус військовослужбовця” чітко окреслив основні права і обов’язки угорських військовослужбовців, а також соціальний аспект військової служби, що залежав від соціальних процесів у державі. Важливим засадничим документом є Закон Угорської Республіки від 2004 р. “Про збройні сили”, в якому передбачено підвищення оборонного бюджету держави на 15%, збільшення кількості угорських військовослужбовців на контрактній основі.

Аналіз нормативно-правової бази Чехії показує, що важливими в процесі реформування і модернізації військово-промислового комплексу держави є: “Декларація політики чеського уряду”, прийнята у 1996 році. Декларація передбачала гарантування зовнішньополітичного курсу держави, що включає необхідні для оборони держави методи і засоби. “Національна оборонна

стратегія” та “Конституційний закон про безпеку республіки” від 1997 року, визначали, що оборона країни є компетенцією визначених оборонних державних відомств, а також кожного громадянина Чехії. Обороздатність держави визначається не тільки силою збройних сил, але також і можливостями суспільства створити економічні ресурси, провести мобілізаційні заходи у господарстві і створити умови захисту населення у загрозовий період. Важливим нормативно-правовим документом була “Концепція збройних сил Чеської Республіки до 2009 року”, в якій передбачалось посилення обороздатності держави за рахунок зменшення особового складу збройних сил держави, підвищення мобільності армії і посилення військових навчань Чехії та НАТО, що сприяє ефективності реформування збройних сил Чехії.

Нормативно-правовою основою, яка забезпечує функціонування ВПК Словаччини є програма прийнята урядом держави у 2002 році “Збройні сили Словацької Республіки – модель 2010 року”, яка розроблялась під керівництвом експертів НАТО. Програма окреслила перебудову органів вищого військового управління, під час якої було спрощено їх структуру, усунуто функціональне дублювання, що забезпечило ефективніше керівництво збройними силами держави. Слід виокремити також “Довгостроковий план розвитку Збройних сил Словаччини до 2015 року. Модель-2015”, в якому визначено заходи щодо досягнення повної сумісності словацької армії з підрозділами НАТО

Досить важливе значення для наукового дослідження мали новинні матеріали, інформаційно-аналітичні портали, аналітичні статті. Важливість цих джерел полягає також в тому, що вони послуговували ефективним джерелом для аналізу головних пріоритетів розвитку військово-промислових комплексів досліджуваних держав. Сприяли виявленню тенденцій розвитку збройних сил Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини. Новинні матеріали дозволили проаналізувати головні сучасні договори щодо закупівлі військової техніки та озброєнь, які мають відповідати нормам і стандартам Північноатлантичного Альянсу і забезпечують подальшу заміну і модернізацію польського, угорського, чеського і словацького військово-промислових комплексів. Таким чином, джерельна база є достатньою для написання наукової роботи.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані при подальшому аналізі досліджуваної проблеми для вивчення особливостей і основних тенденцій розвитку військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини підготовці до семінарських занять та виступів на студентських наукових конференціях, що стосуються досліджуваної теми, а також при формуванні стратегій військово-промислового реформування і розвитку вітчизняних збройних сил.

Практичну апробацію результатів дослідження було здійснено на Другій заочній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Міжнародні відносини в епоху глобалізації: політичні, економічні та правові аспекти” 8 травня 2014 р. у місті Острозі та опубліковано статтю “Договірно-правова база відносин Польща-НАТО” у відповідному збірнику (Міжнародні відносини в епоху глобалізації: політичні, економічні та правові аспекти: збірник матеріалів Другої заочної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014). Результати дослідження були також апробовані на ХІХ науковій конференції “Дні науки Національного університету “Острозька академія” (18-26 березня 2014 р., Острог). Тема виступу “Оборонно-промисловий потенціал Польщі як члена НАТО у забезпеченні європейської безпеки”, а також ХХ науковій конференції “Дні науки Національного університету “Острозька академія” (16-25 березня 2015 р., Острог). Тема виступу “Переоснащення військово-промислового комплексу Чехії і Словаччини під впливом інтеграції до НАТО”. Результати дослідження опубліковані також на Науковому блозі Національного університету “Острозька академія”. Тема “Модернізація оборонно-промислового комплексу Угорської Республіки для набуття членства держави в Північноатлантичному Альянсі” (19 травня 2014 р.).

Структура роботи відповідає поставленій меті та розв’язанню основних завдань дослідження і складається зі вступу, трьох розділів та дванадцяти підрозділів, проміжних і загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ВПЛИВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО- ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ ДЕРЖАВ

1.1. Модернізація ВПК Польщі для набуття членства держави в НАТО

Модернізаційний процес польського військово-промислового комплексу розпочався ще з кінця 80-х років ХХ століття, коли Польща проголосила інтеграцію до євроатлантичних структур основним вектором зовнішньої політики держави. Відтак станом на 1988 рік у Польщі налічувалось 128 підприємств, які виробляли військову техніку і продукцію, де працювало близько 176 тис. осіб. Також нараховувалось близько 150 підприємств, де працювало 100 тис. працівників¹.

Проте потрібно зауважити, що 90-ті роки ознаменувались скороченням військово-промислового комплексу країни, що було спричинено розпадом ОВД і фінансово-економічними проблемами, які існували на той час у державі. Відповідно, якщо на 1995 рік збройні сили Польщі нараховували близько 287,5 тис. осіб, понад 2850 танків, 300 військових літаків, близько 3-х тис. військової техніки і бойових машин, 2,5 тис. артилерійських гармат, то в порівнянні станом на 1999 рік, після набуття членства держави в Альянсі, регулярне Військо Польське нараховувало 240,6 тис. осіб, 1729 танків, близько 330 військових літаків, 1442 військової техніки і бойових машин, 1581 одиниця артилерійського озброєння і 111 вертольотів².

¹Маначинський О. Нові орієнтири Війська Польського [Текст] / О. Маначинський // Народнаармія, 1995. – 14 грудня (№ 201). – С. 3.

²Яровий В. Розвиток оборонно-промислового комплексу Республіки Польщі під час її інтегрування в НАТО та Європейський Союз [Електронний ресурс] / В.Яровий // Всеукраїнська експертна мережа, 2007. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=27906

З початку 90-х років розпочалось масове реформування і модернізація ВПК держави у відповідності до вимог і стандартів НАТО. Основні перетворення стосувались галузі організації і структури виробництва військової промисловості Польщі. Для здійснення реформ у польському військово-промисловому комплексі уряд розробив і прийняв відповідну нормативно-правову базу, яка регулювала основні поетапні перетворення ВПК Польщі. Першим документом була “Програма комерціалізації і сплати заборгованостей в оборонній промисловості”³, прийнята Радою Міністрів Польщі в липні 1993 р. Програма передбачала реформування зобов’язань оборонних установ на основі судової постанови або банківської угоди. Така реструктуризація дозволила скоротити заборгованість оборонної сфери більш ніж на 1/5. Важливо також зазначити про “Програму реструктуризації військово-промислового та авіаційного сектору Польщі на 1996-1998 рр. та з 1998-2010 рр.”⁴, яка була ухвалена Радою Міністрів Польщі у квітні 1996 року. Програма стосувалась структурних перетворень у авіаційній сфері держави. Не менш важливим документом у сфері реформування ВПК Польщі була “Програма сприяння технічної модернізації збройних сил Польщі та реструктуризації оборонної промисловості”⁵ від лютого 1999 року. Програма запроваджувалась для того, щоб підвищити конкурентоспроможність промислового оборонного потенціалу Польщі на міжнародному рівні. Також необхідно було підвищити зростання замовлень у військово-промисловому секторі, що дозволяло більшості

3Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1993 r. [Electronic resource] // Infor.PL– Mode of access: <http://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.1993.069.0000331,rozporzadzenie-rady-ministrow-w-sprawie-okreslenia-organow-wlasciwych-do-nakladania-niektorych-obowiazkow-i-zadan-niezbednych-na-potrzeby-obrony-panstwa-oraz-zasad-odplatnosci-za-wykonywanie-tych-zada.html>

4Program restrukturyzacji sektora przemysłu obronnego i lotniczego na lata 1996–2010 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://docplayer.pl/7478640-Najwyz-sza-izba-kontroli-departament-gospodarki-skarbu-panstwa-i-prywatyzacji-informacja-o-wynikach-kontroli-restrukturyzacji-sektora-obronnego.html>

5Ustawaznia 7 października 1999 r. O wspieraniu restrukturyzacji przemysłowego potencjału obronnego i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej [Electronic resource]. – Mode of access: http://orka.sejm.gov.pl/proc3.nsf/ustawy/1252_u.htm

підприємств ВПК держави отримувати значні прибутки, а також шляхом приватизації оборонного сектору підтримувати і продовжити процес реструктуризації. Проте Програма втілена не була, що значно обмежило можливості подальшої конструктивної модернізації і реструктуризації військово-промислового комплексу Польщі.

Подальша інтеграція держави в структури НАТО вимагала від польського уряду продовження відповідних заходів щодо реформування військово-промислового комплексу держави, оскільки згідно з нормами Альянсу до військового складу збройних сил держав-членів НАТО повинні були входити лише та військова техніка і бойове оснащення, які відповідали вимогам і стандартам Північноатлантичного блоку. Таким чином, такі вимоги НАТО щодо військової промисловості Польщі значно змінили наступні етапи реформування ВПК держави. Попри те, що лише окремі зразки і одиниці військової техніки і озброєнь можна було модернізувати, зрештою значні кошти були спрямовані на імпорт засобів зв'язку, багатоцільових тактичних винищувачів і систем управління, що унеможливило закупівлю продукції національної військової промисловості в необхідній кількості і здійснення оновлення виробничих баз військових підприємств⁶.

Потрібно зауважити, що курс держави, спрямований на реструктуризацію і модернізацію військово-промислового комплексу Польщі, здійснювався поетапно. Його основу становила приватизація оборонних підприємств держави, що полягала у створенні галузевих холдингових компаній та підвищення їх технологічного рівня. В цей час важливими були інвестиції Альянсу, які надходили до держави для реформування ВПК. В 1996-1999 роках під час виконання програм реструктуризації важливо було вирішити питання стосовно форм власності у військовій галузі Польщі. Необхідно було також встановити масштаби і шляхи приватизації державних підприємств. Курс, обраний урядом Польщі, полягав у тому, що лише рентабельні підприємства

⁶Яровий В. Розвиток оборонно-промислового комплексу Республіки Польщі під час її інтегрування в НАТО та Європейський Союз [Електронний ресурс] / В.Яровий // Всеукраїнська експертна мережа, 2007. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=27906

військово-промислового комплексу держави можна було приватизувати, нерентабельні і неконкурентоспроможні підлягали скасуванню⁷. Реформування ВПК держави дозволило змінити масштаби виробництва військової техніки і оснащення, також було скорочено випуск окремих видів і зразків зброї, які були застарілими і непридатними для використання.

Важливо також розглянути програму Ради Міністрів Польщі від 14 травня 2002 року “Стратегія структурних перетворень промислового оборонного потенціалу в 2002-2005 рр.”⁸. Стратегія передбачала перетворення польського ВПК на більш гнучкий і консолідований виробничий сектор економіки, це забезпечувалось запровадженням фінансово-економічних механізмів і юридичних рішень. Основна увага таких перетворень була зосереджена на тому, щоб консолідувати капітал і прибутки окремої сфери оборонної галузі, що:

- 1) сприяло створенню такої виробничої сфери оборонної промисловості, яка забезпечила, відповідно до норм Міністерства національної оборони, потреби збройних сил Польщі у військовій техніці, що відповідає сучасним стандартам і нормам НАТО;
- 2) було покращено конкурентоспроможність виробництва озброєння і військової техніки, що сприяло підвищенню прибутків від експортування озброєння.

Слід підкреслити, що чимало польських підприємств військово-промислового комплексу в кінці 90-х років банкрутували, така ситуація виникла через значне скорочення замовлень від військового відомства держави, що забезпечувало понад 90% обсягу всієї продукції. Значних втрат зазнали інші підприємства економіки і ВПК держави. Відбувалось зростання балансу з

⁷Васьковский А. Некоторые аспекты интеграции Польши, Венгрии и Чехии в НАТО [Электронный ресурс] / А. Васьковский // Зарубежное военное обозрение, 2000. – Режим доступа: <http://www.militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2000-zvo/6633-nekotorye-aspekty-integracii-polshi-vengrii-i>

⁸Boligłowa Przemysław. Polski przemysł obronny w latach 1989 – 2013 [Electronic resource] / Przemysław Boligłowa // HistoriaWojskowa, 2014. – Mode of access: <http://phw.org.pl/polski-przemysl-obronny-w-latach-1989-2013/>

державного бюджету на підтримку і забезпечення виробничих мобілізаційних потужностей військово-промислових підприємств. Таким чином у 1997 році на підтримку підприємств ВПК з держбюджету було виділено близько 40 млн. дол., а через 2 роки асигнування держави в дану сферу було скорочено на 30 млн. дол. і відповідно у 1999 році становило 10 млн. дол. З 1997 до 1999 року відбувалось скорочення експорту польської продукції приблизно на 40 млн. дол. на рік, військова техніка і озброєння становили менше ніж 50%. Потрібно також зауважити про підвищення звільнень працівників в ВПК через чергові банкрутства підприємств військової сфери. У період з 1989 до 2001 року кількість працівників у військово-промисловому комплексі Польщі скоротилась з 175 тис. осіб до 35 тис.⁹.

Важливим у вирішенні скрутного становища щодо банкрутства підприємств військово-промислового комплексу Польщі був Закон “Про офсетну політику”¹⁰, прийнятий парламентом держави у 1999 р. Суть даного закону становила політика інвестицій із-за кордону у польський ВПК і виконання всіх зовнішньодержавних торгівельних операцій, що стосувались військового постачання, на засадах офсетного договору. Відповідно до ухваленого Закону імпорту продукції військової галузі закордонного виробника в Польщу, що становив більше ніж 5 млн. євро мав засновуватись на офсетному договорі.

Міністерство національної оборони, відповідно до укладеної нормативно-правової бази реформування ВПК Польщі, підвищило бюджет на модернізацію військової техніки Війська Польського. (див. дод. Б) Витрати становили близько 750 млн. дол. (3 млрд. злотих) на закупівлю 155 військових джипів “Хонкер” та

⁹Яровий В. Розвиток оборонно-промислового комплексу Республіки Польщі під час її інтегрування в НАТО та Європейський Союз [Електронний ресурс] / В. Яровий // Всеукраїнська експертна мережа, 2007. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=27906.

¹⁰Сычев А. Некоторые аспекты военно-промышленной политики восточноевропейских стран НАТО [Электронный ресурс] / А. Сычев // Fact Military, 2007. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/nekotorye_aspekty_voenno_promyshlennoj_politiki_vostochnoevropejskikh_stran_nato_2007/161-1-0-804

28 командно-штабних автомобілів “Іріс-2000”, близько 2 тис. автоматів “Веріл”, 8 протитанкових ракет “Спайк” і 58 пересувних ракетно-зенітних комплексів¹¹.

Після проведення всіх реформ у галузі військово-промислового комплексу Польщі було досягнуто норм і стандартів Північноатлантичного Альянсу, що забезпечило вступ держави до НАТО. У 1999 році В. Стефанович, представник Міністерства економіки і соціальної політики Польщі, заявив: “Здатність володіти потенціалом для вироблення і реконструкції військової техніки і військового оснащення сприяє забезпеченню державного суверенітету Польщі на міжнародній арені і показує мобільність і готовність збройних сил держави протистояти загрозі. З набуттям членства держави в Альянсі, військово-оборонний потенціал держави вважається частиною безпекової політики НАТО”¹².

Важливе значення для реформування ВПК Польщі має “План технічної модернізації Збройних сил Польщі на 2013-2022 рр.”¹³, який був прийнятий 12 грудня 2012 року Міністерством оборони Польщі. Міністерство оборони Польщі протягом 2013-2016 років запланувало витратити на технічну модернізацію збройних сил – 37,8 млрд. злотих, що складає 27,8% від загальних витрат на оборону – 135,5 млрд. злотих. Протягом 2017-2022 років заплановано виділити понад 100 млрд. злотих, що становить близько 37% із 273 млрд. злотих на оборонні витрати. Відповідно до Плану передбачено реформування сухопутних військ, повітряних сил та військово-морських сил Польщі. Також, План передбачає реорганізацію структури польських резервних сил, для того

11 Сараєв А. Повышение расходов на модернизацию Войска Польского [Текст] / А.Сараєв // Зарубежное военное обозрение, 2004. – № 4. – С. 73.

12 Стефанович В. Процессы структурных преобразований польской оборонной промышленности на фоне мировых тенденций в области производства вооружений [Текст] / В.Стефанович. – Актуальні проблеми економіки, 2004. – № 1. – С. 35 – 50.

13 Польща робить ставку на масштабну модернізацію армії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banderivets.org.ua/polscha-robyt-stavku-na-masshtabnu-modernizatsiyu-armiyi.html>

щоб підвищити обороноздатність держави і створити підготовлений мобільний резерв, а також сприяти підвищенню бойових здібностей збройних сил Польщі.

Таким чином, стратегічний курс польського військово-політичного керівництва щодо реформування ВПК під час інтеграції держави до НАТО був спрямований на виконання зобов'язань у галузі технічного спорядження національних збройних сил, які вона прийняла, та адаптацію виробничого потенціалу ВПК до потреб Північноатлантичного Альянсу. Військово-промисловий комплекс держави розвивався та вдосконалювався в напрямках збереження науково-технічного потенціалу, стимулювання технічного й технологічного прогресу, економічної стабілізації держави. Реформування і модернізація ВПК Польщі триває і нині, в умовах членства держави в НАТО, що дозволяє забезпечувати розвиток оборонної сфери держави і сприяє внеску Польщі у забезпечення безпеки не лише власної території, а й європейського континенту загалом.

1.2. Переоснащення військово-промислового комплексу Угорщини для вступу держави до Північноатлантичного Альянсу

Про наміри долучитися до розбудови європейської безпеки Угорщина заявила з початку 90-х років. Уряд тодішнього прем'єр-міністра Джозефа Анталла визначив 3 основні завдання політичного курсу держави, такі як: створення громадянського суспільства, перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки, а також інтеграція держави до Європейського Союзу і НАТО. Проте варто зазначити, що ще наприкінці 80-х років про необхідність і цілеспрямований курс Угорщини щодо євроатлантичних структур неодноразово зазначав міністр закордонних справ Дьюла Хорн. Відтак основною перешкодою на шляху інтеграції до НАТО стало реформування ВПК і негайне проведення реформи збройних сил Угорщини. Необхідно було оновити застарілі структури військово-промислового комплексу Угорщини, що потребувало створення не лише фінансових умов, а й відповідного кадрового забезпечення, що сприяло б реалізації модернізаційного курсу національних збройних сил. В Угорщині не було достатнього досвіду стосовно реформування армії і відповідного

матеріального забезпечення для переоснащення збройних сил, щоб досягти всіх норм і стандартів НАТО, відтак до 2002 року в державі майже у незмінній формі було збережено структуру армії, яка залишилась ще з часів Варшавського договору¹⁴.

Протягом 1991-1992 років в Угорщині не існувало відповідних основоположних нормативно-правових документів, які стосувались трансформації ВПК держави, тому відповідна модернізація зводилось швидше до часткової хаотичної реорганізації і своєрідного “пристосування”, аніж реформування. У 1993 році Парламент Угорщини прийняв Постанову про основні положення політики оборони та безпеки Угорщини¹⁵, згідно з якою співпраця, стримування і оборона проголошувались основою національної безпеки держави. Постанова затвердила основні принципи національної безпеки Угорщини, які відповідно визначили 2 головні завдання, що стояли перед угорськими збройними силами: забезпечити надійну оборону держави проти схожих за оборонним потенціалом армій, а також досягти необхідного оборонного потенціалу для нанесення стратегічних ударів, потужність яких спричинить значні збитки для військової інфраструктури країни-агресора. Постанова 1993 року окреслила основні напрямки розбудови збройних сил держави на оперативному і тактичному рівні, зокрема зміну стратегії військових дій частин і підрозділів з наступального на оборонний, забезпечуючи необхідне технічне оснащення, зміна південно-західної спрямованості дислокації військ на територіальний принцип розподілу сил і засобів, за умови формування військових округів, формування сил реагування, а також підрозділів повітряного перебазування військ.

Важливим нормативно-правовим документом подальшого

¹⁴Взаимодействие Венгрии и НАТО [Электронный ресурс] // Информационно-аналитический портал. – Режим доступа: <http://нато.пф/ru/hungary.html>

¹⁵Макк Ласло. Реформирование вооруженных сил: искусство постановки задачи [Электронный ресурс] / Ласло Макк // Независимое военное обозрение, 2011. – Режим доступа: http://nvo.ng.ru/forces/2011-07-15/1_reform.html

модернізаційного процесу варто назвати Закон “Про національну оборону”¹⁶, прийнятий Парламентом Угорщини у 1993 році, який надав право Парламенту держави формувати склад, чисельність, структуру командування і управління, дислокації, головних систем озброєнь і їх кількості. Фактично відбулася передача функцій військового керівництва законодавчій владі. Такий крок угорського уряду став революційним у становленні пострадянської системи національної безпеки Угорщини.

Для того, щоб контролювати реформування ВПК Угорщини, уряд щороку проводив Стратегічний оборонний огляд за проведеними змінами в галузі модернізації збройних сил держави. Також варто сказати, що було вироблено 10 послідовних етапів планування реформи військово-промислового комплексу держави та визначено головні загрози стабільності і безпеці на довгостроковий період, до яких політичне керівництво відносило: порушення територіальної цілісності шляхом втручання у повітряний простір держави, поширення зброї масового знищення (ЗМЗ) і звичайних озброєнь, нестабільність в регіоні ЦСЄ, можливість поширення ескалації міжетнічних конфліктів в регіоні Східної Європи на територію держави, до загроз також відносились природні катастрофи¹⁷.

Перші засади модернізації національного ВПК були закладені 29 грудня 1998 року, коли парламент Угорщини ухвалив Постанову про основні положення політики оборони та безпеки Угорщини¹⁸:

- 1) дотримуватись виконання обов’язків щодо колективної безпеки;

¹⁶Макк Ласло. Под одним небом [Електронний ресурс] / Ласло Макк // Москва, 2013. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mN1BPKU8k7QJ:icisecurity.ru/filemanager/download/3456/+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

¹⁷Макк Ласло. Реформирование вооруженных сил: искусство постановки задачи [Электронный ресурс] / Ласло Макк // Независимое военное обозрение, 2011. – Режим доступу: http://nvo.ng.ru/forces/2011-07-15/1_reform.html

¹⁸Кузьменко А. Доктринальний підхід Угорської Республіки [Електронний ресурс] / А.Кузьменко // Юстиніан, 2008. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2888>

- 2) безпека Угорщини базується на єдності євроатлантичних держав ;
- 3) безпека НАТО впливає на безпеку Угорщини, держава має розвивати методи і способи протидії збройної агресії.

Згідно з Постановою необхідно було також реформувати державні військові структури. Таким чином, першими було реорганізовано Міністерство оборони і Генеральний Штаб держави. Реформування зазнали і фінансові структури збройних сил Угорщини, в них було скасовано дублювання однакових функцій матеріального забезпечення. Було здійснено оптимізацію військової медицини. Частини тилового забезпечення підпорядковувались єдиному загальнодержавному командуванню¹⁹.

Стратегічний оборонний огляд 2002 року дозволив виокремити основні завдання, що потребували від збройних сил держави наступних кроків: надавати міжнародну військово-технічну допомогу і тилову підтримку державам-членам і державам-союзникам НАТО, виконувати міжнародні договори, що стосувались ВПК Угорщини, контролювати повітряний простір країни, брати участь у ліквідації наслідків природних і техногенних катастроф, забезпечувати національну інформаційну розвідку і кібероборону, активно брати участь у міжнародному двосторонньому і багатосторонньому військовому і військово-технічному співробітництві²⁰.

У 2004 році був ухвалений Закон “Про збройні сили”, відповідно до якого оборонний бюджет держави був збільшений на 15%. У період з 2004 по 2005 рік було реорганізовано військову структуру збройних сил Угорщини, зокрема збільшилась кількість військовослужбовців на контрактній основі. (див. дод. А) Закон також передбачав підвищити оперативну сумісність угорських військ, створити експедиційні сили держави, удосконалити боєготовність збройних сил

¹⁹Макк Ласло. Под одним небом [Електронний ресурс] / Ласло Макк // Москва, 2013. – Режим доступа: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mN1BPKU8k7QJ:icisecurity.ru/filemanager/download/3456/+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

²⁰Макк Ласло. Реформирование вооруженных сил: искусство постановки задачи [Электронный ресурс] / Ласло Макк // Независимое военное обозрение, 2011. – Режим доступа: http://nvo.ng.ru/forces/2011-07-15/1_reform.html

Угорщини, раціонально використовувати і планувати оборонний бюджет держави²¹.

2007 рік ознаменувався переглядом пріоритетів модернізації і розбудови збройних сил Угорщини. Парламент ухвалив “Програму будівництва Збройних сил Угорщини до 2018 року”²². Було збільшено фінансування військово-особового складу держави, фактично реформа дозволила Угорщині підвищити військові можливості армії, а також шляхом ефективного реформування досягти норм і стандартів Альянсу.

Важливим етапом інтеграційного процесу держави до НАТО було розгортання на території Угорщини радіолокаційних станцій далекого радіусу дії AN/FPS-117, що дозволило поєднати систему контролю повітряного простору Угорщини в Об’єднану систему Протиповітряної оборони НАТО в Європі. Під час реформування ВПК Угорщини важливим було розміщення на території військового аеродрому в м. Папа основної бази військово-транспортної авіації НАТО в регіоні ЦСЄ. На аеродромі в Будапешті дозволено базувати літаки дальнього радіолокаційного виявлення (АВАКС), які забезпечують патрулювання повітряного простору над територією Угорщини та окремими територіями Чорного моря і Туреччини²³.

Таким чином, реформування в структурах військово-промислового комплексу Угорщини і модернізація військової техніки та оснащення розпочалось з початку 90-х років, після проголошення “Доктрини Анталла”, згідно з якою держава проголосила євроатлантичний курс головним пріоритетом зовнішньої політики. Нормативно-правова основа інтеграції

21Савченко Т. Збройні сили Угорщини: від Варшавського договору до членства в НАТО [Електронний ресурс] / Т.Савченко // Військо, 2014. – Режим доступу: <http://viysko.com.ua/journal/zakordonnij-dosvid/zbrojni-sili-ugorshhini-vid-varshavskogo-dogovoru-do-chlenstva-v-nato/>

22Ibid.

23Угорщина в Європейському Союзі та НАТО [Електронний ресурс]. – Борисфен Інтел, 2012. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/vengrija-v-evropejskom-sojuze-i-nato/>

Угорщини до НАТО забезпечила поетапне реформування ВПК держави і досягнення відповідних норм і стандартів НАТО. Постанови про основні положення політики безпеки та оборони Угорщини від 1993 і 1998 років забезпечили визначення основних засобів і методів для формування національної безпеки Угорщини і реформування збройних сил держави відповідно до вимог Північноатлантичного Альянсу. Закон “Про збройні сили” і “Програма будівництва Збройних сил Угорщини до 2018 року” дозволили скоротити кількість особового складу збройних сил держави і перевести військовослужбовців на контрактну основу, підвищити оборонний бюджет держави на 15%, що якісно вплинуло на підвищення участі угорських збройних сил в миротворчих і стабілізаційних операціях НАТО, у ліквідації катастроф різного характеру, що забезпечило підвищення авторитету і впливу Угорщини на міжнародній арені.

1.3. Реформування ВПК Чехії для інтеграції держави до НАТО

Після “Оксамитової революції” 1989 року Чехословаччина припинила свій соціалістичний розвиток. Революція 1993 року призвела до мирного розділу країни на 2 держави – Чехію і Словаччину. В тому ж році Чехія вже як незалежна держава вступила до Ради Північноатлантичного співробітництва. З цього часу мета вступу до НАТО зайняла пріоритетне місце у зовнішньополітичній стратегії держави²⁴.

Членство Чехії в НАТО стало основою національної безпеки держави, відтак вже у 1990 році після розпаду Варшавського договору, колишня Чехословацька Республіка встановила контакти з НАТО під час офіційного візиту Генсекретаря Альянсу до Праги. Проте, вже з перших днів проголошення курсу на євроінтеграцію держав до НАТО гостро постало питання про реформування військово-промислового комплексу Чехії відповідно до норм і стандартів Альянсу.

²⁴Взаимодействие Чешской Республики и НАТО [Электронный ресурс] // Информационно-аналитический портал. – Режим доступа: http://xn--80azep.xn--p1ai/ru/czech_republic.html

Починаючи з 1993 року збройні сили Чехії зазнали суттєвого скорочення, від 132 тис. чоловік у 1993 році до 35 тис. – у 2010 році. Необхідною вимогою була модернізація застарілого військового озброєння, таким чином було списано значну кількість застарілої військової техніки та озброєння, а вже з 1 січня 2005 року збройні сили повністю перейшли на контрактний принцип комплектування армії. Варто зауважити, що скорочення збройних сил держави дозволило заощадити значні кошти і долучитись до єдиної системи колективної безпеки НАТО, а також це сприяло отриманню нових сучасних зразків військової техніки та озброєння²⁵.

Важливо розглянути нормативно-правову базу, яка сприяла модернізації військово-промислового комплексу держави і досягненню необхідних стандартів НАТО. Таким чином, вже в 1996 році було прийнято Декларацію політики чеського уряду²⁶, в якій передбачалось, що важливим пріоритетом уряду Чехії є гарантування зовнішньополітичного курсу держави, що включає необхідні для оборони держави методи і засоби. В декларації зазначалось, що “оборона держави не є проблемою лише збройних сил, але й всього суспільства в цілому і кожного громадянина окремо, а тому уряд зосередився на схвалені відповідної стратегічної, концептуальної і законодавчої структури, необхідної для подальшого розвитку системи оборони”.

Протягом 1997 року було прийнято низку концептуальних документів в галузі безпеки та оборони держави, що дозволило поступово та ефективно реформувати збройні сили держави. Найважливішими серед інших були: “Національна оборонна стратегія” та “Конституційний закон про безпеку республіки”²⁷. Відповідно до “Національної оборонної стратегії”, оборона

25 Досвід євроатлантичної інтеграції Чеської Республіки [Електронний ресурс]. – Борисфен Інтел, 2012. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/evrointegracija-cheshskoj-respubliki/>

26 Чехія в напрямленні інтеграції в НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myreferat.net/referats/207/16534>

27 Діяльність уряду Чеської Республіки в напрямку інтеграції до НАТО [Електронний ресурс]. – Освіта UA, 2009. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4787/

країни є компетенцією визначених оборонних державних відомств, а також кожного громадянина Чехії. Обороздатність держави визначається не тільки силою збройних сил, але також і можливостями суспільства створити економічні ресурси, провести мобілізаційні заходи у господарстві і створити умови захисту населення у загрозовий період. Стратегія визначила також рамки компетенції Міністерства оборони та Генерального штабу Чехії, порядок та умови взаємодії між ними, а також співпраці військових відомств з іншими державними інституціями та міністерствами. “Національна оборонна стратегія” набула конкретизації в “Конституційному законі про безпеку республіки”, який детальніше визначив обсяг заходів державних інституцій щодо обороноздатності країни.

У 1997 році також було прийнято “Концепцію розбудови армії Чеської республіки і повітряних сил до 2005 року”²⁸, яка сприяла активізації та посиленню роботи військових державних відомств щодо реформування оборонного сектору держави. Варто сказати, що головною метою політики національної безпеки Чехії щодо реформування військово-промислового комплексу був розвиток напівпрофесійної, високо функціональної, позапартійної армії, в арсеналі якої буде звичайне озброєння і яка буде здатна брати активну участь у миротворчих і стабілізаційних операціях ООН і НАТО, як рівноправна і рівноцінна частина військ Північноатлантичного Альянсу, враховуючи розвиток ситуації в Європі і світі в цілому та основних факторів ризику.

Потрібно зауважити, що терміновість прийняття базових концептуальних документів, щодо безпеки та обороноздатності Чехії були викликані активізацією діяльності Чехії перед самітом Альянсу в Мадриді в 1999 році. З цього приводу голова парламентського комітету з питань безпеки та оборони П. Нечас говорив: “Питання про армію і національну оборону раніше не були

²⁸Чехия в направлении интеграции в НАТО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://myreferat.net/referats/207/16534>

пріоритетними, тому що більш важливими були проблеми трансформації економіки. Шкода, що перед самітом в Мадриді і розширенням НАТО ці питання сьогодні набули першочергового значення”²⁹.

Важливим нормативно-правовим актом у сфері реформування збройних сил Чехії на шляху до НАТО була “Концепція збройних сил Чеської Республіки до 2009 року”³⁰, в якій передбачалось посилення обороноздатності держави за рахунок зменшення особового складу збройних сил держави, підвищення мобільності армії і посилення військових навчань Чехії та НАТО, що сприяє ефективності реформування збройних сил Чехії.

На відносно безперешкодному і гладкому інтегруванні Чехії до структур НАТО існували і певні перешкоди, які гальмували інтеграційний процес, що були безпосередньо пов’язані з реформуванням збройних сил держави. У запропонованому на 1997 рік державному бюджеті, не передбачалось підвищення витрат на реформування чеської армії. Серед країни-членів НАТО і в самій Чехії з’явилися повідомлення про те, що чеські збройні сили не готові до вступу в Альянс. Причиною цього експерти називали відсутність в державній політиці “кризового менеджменту”, який сприяв би координації діяльності армії, поліції та транспорту за умови ядерної катастрофи, технічна неготовність армійських структур управління (зокрема, зазначалось про відсутність комп’ютерних інформаційних систем), досить низький рівень зв’язку і керівних структур, відсутність скоординованої політики у військово-промисловому комплексі та недостатній рівень вивчення англійської мови у військових навчальних закладах, кризовий стан авіації і протиповітряної оборони³¹.

²⁹Діяльність уряду Чеської Республіки в напрямку інтеграції до НАТО [Електронний ресурс]. – Освіта UA, 2009. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4787/

³⁰Павлишин Л.В. Особливості приєднання Чеської Республіки до НАТО [Електронний ресурс] / Л.В.Павлишин // Київ, 2012. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:iCAIwN2jeH8J:nbuv.gov.ua/jpdf/Nvuust_2012_29_21.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

³¹Діяльність уряду Чеської Республіки в напрямку інтеграції до НАТО [Електронний ресурс]. – Освіта UA, 2009. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4787/

Важливим етапом на шляху реформування ВПК Чехії для набуття членства держави в НАТО було формування нової організаційно-штатної структури центральних органів військового управління. Таким чином, у складі Міністерства оборони Чехії з'явився відділ по співпраці держави з НАТО, а в складі фінансового департаменту Міністерства оборони – відділення фінансового планування щодо інтеграції Чехії до Північноатлантичного Альянсу. Також, у структурі Генерального штабу чеської армії було створено відділення координації закордонної діяльності чеської армії. Головне завдання цього відділення полягало в тому, щоб налагоджувати і розвивати співпрацю зі збройними силами країн-членів НАТО.

Отож, 12 березня 1999 року після виконання всіх необхідних вимог щодо набуття членства Чехії в НАТО, держава стала повноправним членом Альянсу, проте на відміну від країн Балтії, Польщі та Румунії головна мета вступу держави до НАТО можливість Чехії використовувати потенціал Альянсу для оптимізації оборонної складової держави. В рамках такого процесу армія Чехії була інтегрована до Об'єднаних збройних сил НАТО. Система повітряного контролю Чехії була інтегрована у об'єднану систему протиповітряної оборони НАТО у Європі. Досить на вигідних компенсаційних умовах чеська армія отримала 14 сучасних шведських літаків JAS-93 “Gripen” (вартість контракту становила 750 млн. доларів Чехія отримала офсетні компенсації від компанії Saab, які становили 975 млн. доларів). Також чеська армія отримала близько 100 австрійських бронетранспортерів “Pandur II” (чеська сторона заплатила компанії Steyr-Daimler-PuchSpezialfahrzeuge 650 млн. доларів, а натомість отримала понад 150 % компенсацій)³².

Варто також зауважити, що за період членства Чехії в НАТО було суттєво модернізовано військово-повітряні сили держави. Практично заново були

³²Досвід євроатлантичної інтеграції Чеської Республіки [Електронний ресурс]. – Борисфен Інтел, 2012. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/evrointegracija-cheshskoj-respubliki/>

відбудовані військові аеродроми в Чаславі і Намнесті-над-Ославоу. Членство Чехії в НАТО також не заважає їй виконувати модернізаційні проекти щодо колишнього радянського озброєння, яке вона отримала у спадок. У 2007 році чеський уряд передав Афганістану 6 транспортних вертольотів Мі-17 і 6 ударних вертольотів Мі-35, які були модернізовані для військових дій у гірських умовах. Зокрема, в Афганістані діяв спецпідрозділ чеських військово-повітряних сил щодо обслуговування цієї вертолітної техніки і підготовки афганських пілотів³³.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що набуття членства Чехії в НАТО було послідовним і виваженим кроком, для забезпечення прогресу держави у сфері безпеки, а також сприяло новим можливостям в економічному і соціально-політичному розвитку держави. Проте найбільшою перевагою безпосередньо процесу реформування військово-промислового комплексу Чехії під час інтеграції до НАТО є те, що незважаючи на суттєве скорочення чеських збройних сил модернізаційні заходи і реформування значно підвищили військовий потенціал держави, що сприяє включенню Чехії до розбудови європейської безпекової політики.

1.4. Перебудова військово-промислового комплексу Словаччини для вступу держави до НАТО

Оцінюючи вступ Словаччини до Північноатлантичного Альянсу варто зауважити, що держава стала членом НАТО набагато пізніше ніж її сусіди лише у 2004 році. Перш за все перепорою на шляху до НАТО стала політична ситуація, яка на той час була досить несприятливою для інтеграції держави до Альянсу, не існувало консенсусу в уряді щодо набуття членства держави в НАТО, ВПК Словаччини потребував модернізації і реформування, тому Словаччина не потрапила до тієї хвилі, під час якої були прийняті Угорщина, Чехія і Польща у 1999 році. Відтак перспектива набуття членства в НАТО

³³Досвід євроатлантичної інтеграції Чеської Республіки [Електронний ресурс]. – Борисфен Інтел, 2012. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/evrointegracija-cheshskoj-respubliki/>

ставала віддаленою. Рівень підтримки населення щодо вступу держави до НАТО спочатку був 25-30% вкінці 90-х років і на початку 2000-х перевищував 61%. Слід також зазначити, що протягом 1994-1998 років у Словаччині був період авторитарного керівництва, і це гальмувало процес інтеграції держави до НАТО і ЄС. Попри те, що на словах влада підтримувала вступ держави до Північноатлантичного Альянсу, але фактично реальних кроків в цьому напрямку не здійснювала. Тогочасний прем'єр-міністр Володимир Мечьяр намагався наладити тіснішу співпрацю з Росією і навіть говорив про підвищення військової співпраці між державами³⁴. Тому вступ Словаччини до Альянсу носив лише декларативний характер, оскільки головною перешкодою вступу держави до НАТО була відсутність демократії, що є необхідною умовою для набуття членства держави в Альянсі. Лише після виборів 1998 році, коли на парламентських виборах перемогла демократична коаліція, дискусія щодо вступу держави до Північноатлантичного Альянсу зрештою набула більш практичного значення. Проте нове керівництво держави усвідомлювало, що для повноправного членства Словаччини в Альянсі необхідно досягти відповідних вимог і стандартів НАТО, що потребувало модернізації і реформування військово-промислового комплексу.

В кінці 80-х-на початку 90-х років Словаччина мала досить розвинений ВПК. Лише до Сирії в період 1987–1989 рр. було поставлено понад 500 танків, які випускаються за радянською ліцензією. Всі спроби відродити ВПК не увінчалися успіхом і лише після вступу до НАТО військове виробництво стало нарощуватися. Насамперед для переозброєння своєї армії. При цьому питомі оборонні витрати Словаччини з 2,5% 1995 р. знизилась до 1,7% станом на 2007 рік. Комплекс озброєнь словацької армії, що дістався в спадщину від часів Варшавського договору, застарів та потребував модернізації або заміни. Саме після вступу до НАТО почалася модернізація бронетехніки та інших видів

³⁴Шлях Словаччини до НАТО [Електронний ресурс]. – К.: “Демократичні ініціативи”, 2007. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/5154.html>

озброєнь словацької армії, які поставляються вітчизняними підприємствами. Модернізацію винищувачів МіГ словацької армії здійснює Росія спільно з фірмами США, Німеччини, Чехії. Питання вибору постачальника озброєнь до НАТО є виключно національною компетенцією. Повинна забезпечуватися лише сумісність озброєнь і засобів зв'язку³⁵.

Варто також зазначити, що військово-політичне керівництво Словаччини в січні 2002 року затвердило нову програму військової розбудови держави “Збройні сили Словацької Республіки – модель 2010 року”³⁶, яка розроблялась під керівництвом експертів НАТО. Під час підготовки Словаччини для вступу до Північноатлантичного Альянсу словацький парламент зняв існуючі правові обмеження на розміщення іноземних військ на території держави та використання військових контингентів Словаччини за кордоном.

В рамках військової реформи під час інтеграції Словаччини до НАТО відбулась перебудова органів вищого військового управління, під час якої було спрощено їх структуру, усунуто функціональне дублювання, що забезпечило ефективніше керівництво збройними силами держави. Для досягнення оперативної сумісності сухопутними збройними силами Словаччини з військами НАТО військово-політичне керівництво держави у 2003 році активізувало реалізацію планів щодо реформування цього виду збройних сил. Таким чином, з'єднання і частини сухопутних військ переформатували на нову організаційно-штатну структуру. Було перетворено окремий полк радіоелектронної боротьби (РЕБ) в батальйон РЕБ, механізовані батальйони легкої піхотної бригади – у піхотні батальйони, а також створено окремий батальйон військ радіаційного, хімічного та біологічного захисту (РХБЗ). Також

³⁵Приклад сусідів. Перед вступом до НАТО в Словаччині проходили такі ж гострі дискусії, як і в Україні [Електронний ресурс]. – Європейський простір, 2008. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/18620.html>

³⁶Шлях Словаччини до НАТО [Електронний ресурс]. – К.: “Демократичні ініціативи”, 2007. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/5154.html>

було спрощено систему адміністративного та оперативного управління, ліквідовано низку об'єктів інфраструктури.

Послідовно триває курс на реформування військово-повітряних сил Словаччини, для того, щоб підвищити бойові можливості авіації держави. Таким чином, здійснюється перебудова системи бойового управління авіаційними частинами, вдосконалюється їх організаційно-штатна структура, триває розвиток тилового забезпечення, модернізація застарілих зразків озброєнь та військової техніки та оснащення новими, підвищення якості льотного і технічного складу збройних сил Словаччини. Введено в дію Центр управління повіряними операціями, який планується переформувати у батальйон управління повітряними операціями. Протягом 2001-2002 років було розформовано групу радіолокаційної розвідки і батальйон авіаційно-технічного забезпечення, друга авіабаза Кухіна була перетворена на оперативний аеродром. У 2003 році було розформовано зенітний ракетний дивізіон ЗРК С-25 "Нева" і комплекс було знято з озброєння³⁷.

Слід зазначити, що найскладнішою проблемою реформування військово-повітряних сил Словаччини є оновлення авіаційного парку і зенітних засобів. Таким чином, уряд Словаччини прийняв рішення за сприяння російських авіавиробників модернізувати бойові літаки Мі-24 та Мі-17, для того, щоб продовжити їх термін експлуатації до 2015-2020 років та здійснити переоснащення бойових літаків відповідно до стандартів НАТО³⁸. У 2004 році було виведено з бойового складу збройних сил держави застарілі літаки МіГ-21, Су-22 та Су-25 та замінено на нові багатоцільові винищувачі західного виробництва. Військово-політичне керівництво держави своїми діями

37Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2004-zvo/7133-vooruzhennye-sily-slovakii>

38Словакия заменит советские вертолеты Ми-17 на американские Black Hawk [Электронный ресурс]. – Новости ВПК, 2015. – Режим доступа: http://vpk.name/news/131255_slovakiya_zamenit_sovetskie_vertoletyi_mi17_na_amerikanskie_black_hawk.html

намагається ліквідувати відставання словацьких військово-повітряних сил від провідних країн НАТО за рівнем оснащеності сучасними озброєннями та військовою технікою.

Варто зауважити, що модернізація військово-промислового комплексу Словаччини проходила у декілька етапів, і розпочалась в 1992 році. На першому етапі протягом 1992-2001 років було проведено заходи пов'язані в основному з приватизацією, скороченням виробництва і конверсією. Почалось переведення військових підприємств в акціонерні компанії і холдинги; у приватну власність були переведені невеликі підприємства, зайняті виробництвом неосновної військової продукції або комплектуючих.

На другому етапі протягом 2002-2012 років програми перетворення військової промисловості здійснювалися з урахуванням членства в НАТО та фінансово-економічних можливостей країни. У зв'язку з цим було здійснено нову докладну оцінку військових потреб держави. Велике значення надавалося процесу інтеграції і диверсифікації виробництва, необхідність яких була обумовлена різким скороченням як загальної кількості оборонних підприємств, так і тих, що були пов'язані з військовою промисловістю³⁹.

Після вступу до НАТО керівництво Словаччини, використовуючи нові можливості країни як члена Північноатлантичного союзу, технічно переоснащувала свої збройні сили, адаптуючи їх до стандартів НАТО. Відтак в рамках “Довгострокового плану розвитку Збройних сил Словаччини до 2015 року. Модель-2015” використовувались заходи щодо досягнення повної сумісності словацької армії з підрозділами НАТО⁴⁰.

На сучасному етапі підприємства ВПК продовжують зазнавати труднощів, що пояснюється відсутністю замовлень з боку міжнародних партнерів, оскільки

³⁹Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А.Безруков // FactMilitary, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

⁴⁰Словакия: от составной части бывшей Чехословакии в рамках Советского блока — к независимой стране — члену Европейского Союза и НАТО [Электронный ресурс]. – Борисфен Интел, 2012. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/article/slovakija-ot-sostavnoj-chasti-byvshej-chehoslovakii/>

відповідно з планами будівництва збройних сил Словаччини до 2020 року скорочені або перенесені на більш пізні терміни замовлення на виробництво продукції військового призначення (ПВП). З метою зміцнення позицій військових підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках створена Асоціація оборонної промисловості (АОП), що об'єднує 44 виробничих і ремонтних підприємства, науково-дослідні організації та вищі навчальні заклади. В основі її діяльності лежить політика захисту своїх інтересів у державних структурах, веденню переговорів з Міністерством оборони Словаччини з питань оснащення національних збройних сил та оформлення відповідних замовлень, а також за поданням інтересів словацьких військових підприємств за кордоном⁴¹.

Таким чином, узагальнюючи, варто зауважити, що в цілому реалізація планів реформування ВПК Словаччини дозволить привести у відповідність з характером сучасних загроз, підвищити можливості щодо вирішення завдань врегулювання військових конфліктів та забезпечити повне інтегрування у структури НАТО. Водночас наявність серйозних фінансових проблем може відстрочити виконання деяких дорогих програм закупівель нової військової техніки і планів професіоналізації словацьких збройних сил. У зв'язку з цим, необхідним є залучати для вирішення цих завдань військовий і економічний потенціал союзників по НАТО, збільшити надходження до військового бюджету від експорту національної військової продукції, розширити залучення позабюджетних коштів та підвищити ефективність використання виділених на оборону асигнувань. Переоснащення військово-повітряних сил Словаччини сучасними зразками авіаційної техніки істотно підвищить їх можливості щодо захисту національних повітряних рубежів, підтримці сухопутних військ, забезпеченню повітряних перекидань, участі у складі багатонаціональних сил.

Висновки до розділу 1

⁴¹Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А.Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

Отже, в результаті аналізу модернізаційного процесу військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини можна зауважити, що реформування відбувалось на основі встановленої нормативно-правової бази, яка забезпечила якісне і ефективне реформування національного військово-промислового комплексу відповідно до норм і стандартів НАТО. Модернізаційний курс польського, угорського, чеського і словацького ВПК втілювався в життя ще з початку 90-х років, коли євроатлантичний курс був проголошений пріоритетом зовнішньої політики держав.

Концепції національної безпеки, закони про збройні сили, програми і стратегії розвитку національних збройних сил дозволили здійснити відповідні реформи особового складу збройних сил держав, перевести значну кількість військовослужбовців на контрактну основу, підвищити мобільність і ефективність національних збройних сил країн. Модернізація військової техніки і озброєння кожної держави дозволили переорганізувати ВПК країн Вишеградського групи на ефективні і нові зразки, які забезпечили підвищення їх обороноздатності. Реформування військово-промислових комплексів Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини під час інтеграції держав до НАТО забезпечило підвищення обороноздатності, а також сприяло підвищенню якості та ефективності реагування на сучасні виклики та загрози європейській безпеці.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Досягнення у розвитку військово-промислового комплексу Польщі

З набуттям членства у НАТО в 1999 році уряд Польщі і військово-політичне керівництво держави розглядає національні збройні сили як основний інструмент, призначений для вирішення завдань, що стосуються гарантування територіальної цілісності держави, захисту суверенітету і забезпечення національної безпеки. Потрібно зауважити, що в державній Стратегії безпеки Польщі від 2007 року зазначено, що збройні сили держави є важливим засобом, за допомогою якого формуються важливі політичні, військово-стратегічні та економічні цілі Польщі⁴².

Важливим етапом у формуванні обороноздатних збройних сил Польщі було переведення збройних сил держави на професійну основу комплектування зі скасуванням військової служби за призовом. Відповідна постанова польського уряду набрала чинності з 1 січня 2010 року. Комплектування військових частин та підрозділів особовим складом здійснюється 16 штабами військових адміністрацій воєводств (Wojewodzki Sztab Wojskowy) і 110 військовими комісаріатами (Wojskowa Komenda Uzupetnien), які підпорядковані інспекторату підтримки збройних сил Польщі⁴³.

Основна підготовка офіцерського та унтер-офіцерського складу військових формувань держави проводиться в навчальних закладах Польщі, а також у військових навчальних закладах країн-членів НАТО, сержантського і

⁴²Государственная стратегия безопасности республики Польша [Электронный ресурс]. – Варшава, 2007 – Режим доступу: <http://constitutions.ru/?p=5604>

⁴³Sejm uchwalil zmiany w NSR [Електронний ресурс] // Ministerstwo obrony narodowej, 2014.– Режим доступу: <http://mon.gov.pl/aktualnosci/arttykul/najnowsze/2014-03-14-sejm-uchwalil-zmiany-w-nsr/>

рядового складу – в навчальних центрах і безпосередньо на базі підрозділів.

Відповідно до Стратегії безпеки Польщі від 2007 року на Військо Польське покладено вирішення таких основних завдань:

1. Забезпечення оборони держави та протидія зовнішній агресії:
 - оборона і охорона національної території та забезпечення непорушності кордонів Польщі;
 - проведення антитерористичних заходів на території Польщі і поза її межами;
 - залучення до врегулювання регіональних і локальних збройних конфліктів, які безпосередньо перебувають у зоні відповідальності НАТО;
 - участь в операціях Альянсу за межами національної території відповідно до союзницьких зобов'язань, що випливають зі статті 5 Вашингтонського договору.

2. Участь у стабілізації міжнародної ситуації, а також в гуманітарних місіях і операціях кризового реагування, зокрема:

- участь польських військових в миротворчих місіях і операціях кризового реагування, які проводяться під егідою НАТО, ЄС, ООН;
- у гуманітарних місіях, які здійснюються міжнародними урядовими і неурядовими організаціями;
- військове співробітництво в галузі розвитку і застосування засобів довіри і безпеки.

3. Забезпечення внутрішньої безпеки і допомога населенню:

- контроль і охорона повітряного простору, а також сприяння в охороні сухопутних кордонів і територіальних вод Польщі;
- здійснення розвідувальної і контррозвідувальної діяльності;
- моніторинг радіоактивної, хімічної та епідеміологічної ситуації на території держави;
- проведення пошуково-рятувальних операцій;
- надання допомоги державній владі, цивільній адміністрації, а також

населенню під час усунення наслідків аварій і техногенних катастроф⁴⁴.

Згідно з Конституцією Польщі ст. 134 верховним головнокомандувачем Війська Польського в мирний час є Президент, який здійснює керівництво збройними силами держави через органи вищого військового управління Польщі. Президент Польщі призначає начальника генерального штабу і командувачів окремими видами збройних сил Польщі, визначає головні напрямки військово-політичного курсу держави, координує і контролює розробку військової стратегії, реалізує внутрішню і зовнішню політику безпеки, а також встановлює основні пріоритети розвитку Війська Польського в інтересах підготовки держави до оборони.

У мирний час загальне керівництво збройними силами здійснює міністр оборони. Він відповідає за реалізацію політики уряду у військовій сфері. Міністерство оборони Польщі виконує функції адміністративного управління національними збройними силами, здійснює розробку оборонної доктрини держави, координує зовнішньополітичну діяльність у військовій сфері і військовому будівництві, несе відповідальність за комплектування та оснащення Війська Польського, а також за проведення мобілізаційних заходів⁴⁵.

Збройні сили Польщі складаються з сухопутних військ, військово-повітряних і військово-морських сил. Вони включають сили спеціальних операцій, інспекторат підтримки, інспекторат військово-медичної служби, військову жандармерію. (див. дод. А) Загальна чисельність особового складу збройних сил Польщі становить 120 тис. осіб (офіцери – 18 тис., унтер-офіцери – 28 тис., сержантський і рядовий склад – 74 тис.), в тому числі в сухопутних військах налічується 68 тис. осіб, у військово-повітряних – 25 тис., у військово-морських – 8 тис., сили спеціальних операцій – 3 тис., інспекторат підтримки – 11 тис., інспекторат військово-медичної служби – 1 тис., військова жандармерія

⁴⁴Государственная стратегия безопасности республики Польша [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://constitutions.ru/?p=5604>

⁴⁵Конституция Республики Польша [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>

– 2 тис. осіб, інші частини та установи центрального підпорядкування – 2 тис. осіб. Чисельний склад цивільних службовців складає близько 5 тис. осіб⁴⁶.

Головним і найчисельнішим видом збройних сил Польщі є сухопутні війська. Їх очолює командувач, який здійснює керівництво через штаб. Сухопутні війська Польщі мають 3 дивізії: танкову та 2 механізовані. На озброєнні сухопутних військ знаходиться близько 700 танків, 120 мінометів, 1400 бойових броньованих машин, 120 протитанкових ракет, 420 самохідних артилерійських установок, 200 реактивних систем залпового вогню. Армійська авіація нараховує 100 бойових і 40 допоміжних вертольотів. Важливо зазначити, що у сухопутних військах Польщі проводяться заходи, які безпосередньо спрямовані на оптимізацію структури та дислокацію з'єднань і частин, збільшення кількості військових гарнізонів і розміщення основних бойових підрозділів, які розташовані близько біля навчально-тренувальних баз і полігонів. У перспективних планах розвитку збройних сил Польщі передбачено реалізацію відповідних заходів стосовно підвищення і покращення оперативної і мобільної здатності військових дивізій сухопутних збройних сил держави⁴⁷.

Наступним видом збройних сил Польщі є військово-повітряні сили, які в своєму складі мають 2 крила тактичної авіації (1 крило включає 3 бази тактичної авіації і комендатуру, 2 крило – 2 бази тактичної авіації і ремонтний батальйон), крило транспортної авіації (включає 2 бази транспортної авіації і 3 пошуково-рятувальні групи), крило навчальної авіації (включає 2 бази навчальної авіації, інженерно-авіаційний тренувальний центр, а також школу молодших авіаційних фахівців). На озброєнні у військово-повітряних сил Польщі близько 120 літаків бойової авіації, 35 літаків транспортної авіації, 50

46Мазин С. Вооружённые силы Республики Польша (2013) [Электронный ресурс] / С.Мазин // Fact military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/vooruzhjonnye_sily_respubliki_polsha_2013/25-1-0-166

47Основные приоритеты развития вооруженных сил Польши в 2012 году [Электронный ресурс] // Военно-политическое обозрение, 2012. – Режим доступа: <http://www.belvpo.com/ru/7403.html>

літаків навчальної авіації. Загалом парк польських військово-повітряних сил нараховує близько 80 бойових і допоміжних вертольотів.

Основу національної системи протиповітряної оборони є зенітна ракетна бригада, яка нараховує 6 ракетних дивізіонів. До складу військово-повітряних сил Польщі входять радіотехнічні війська, які представлені радіотехнічною бригадою, що включає 4 радіотехнічні батальйони і центр радіотехнічної боротьби. Ці війська мають у своєму розпорядженні стаціонарні і мобільні радіолокаційні станції польського виробництва, яких нараховується близько 200 одиниць⁴⁸.

Військове керівництво Польщі вважає, що розміщення елементів системи протиракетної оборони Сполучених Штатів на території Польщі до 2018 року, не вирішить завдання протиракетної, протиповітряної оборони держави на необхідному рівні. Польські експерти вважають, що американські засоби протиракетної оборони не забезпечать надійний захист військових об'єктів Польщі від ударів оперативно-тактичних і тактичних ракет. Відповідно, у 2013 році підприємства ВПК Польщі групи “Elektronika PNO”, заявили про розробку власної національної системи протиракетної і протиповітряної оборони держави під назвою “Польський Щит”, яка за оцінкою польських експертів буде коштувати 3 млн. злотих. Кошти на будівництво системи у 2014 році надало Бюро Протиповітряної і протиракетної Оборони, яке функціонує в рамках “Elektronika PNO”. У 2014 році Міністерство оборони Польщі мало розпочати тендер на закупівлю ракетної системи ППО/ПРО радіусу дії до 100 км. Планувалось виділити 150 млн. злотих на необхідні витрати за національною програмою протиракетної оборони. Проте станом на 2015 рік проект не втілений в життя, оскільки Міністерство оборони Польщі ще не вирішило хто буде постачальником в побудові системи ПРО⁴⁹.

48Мазин С. Вооружённые силы Республики Польша (2013) [Электронный ресурс] / С.Мазин // Fact military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/vooruzhjonnye_sily_respubliki_polsha_2013/25-1-0-166

49Матвеев В. Украина подождет. США проведут в Польше модернизацию ПВО и ПРО РИА Новости Украина [Электронный ресурс] / В. Матвеев // Риа Новости Украина, 2015. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20150313/364743446.html>

Міністр оборони Польщі Томаш Сімоняк повідомив, що в ході візиту 4-6 листопада 2013 року держсекретаря США Джона Керрі до Польщі, обговорювалась програма військової модернізації Польської Республіки і закупівля озброєнь у Сполучених Штатах. Результатом візиту стала домовленість про розміщення ракет-перехоплювачів SM-3 Block PA на базі військово-повітряних сил Польщі у Редзіково. Під час візиту Джон Керрі і Томаш Сімоняк відвідали 32 тактичну військово-повітряну базу у Ласку. В ході візиту держсекретар США заявив, що Сполучені Штати не відмовляються від розміщення американських елементів системи ППО/ПРО в Європі, польську частину програми буде введено в експлуатацію у 2018 році, зі свого боку Томаш Сімоняк підтвердив прихильність Польщі на розміщення протиповітряної і протиракетної оборони США на території Польщі⁵⁰.

Польща планує модернізувати систему ППО і ПРО до 2022 року шляхом закупівель зенітних ракет малої і середньої дальності. Програма, що одержала назву Wisła (“Вісла”), оцінюється в 16,4 млрд. злотих (8,4 млрд. дол. США), що є найбільшою національною програмою озброєнь⁵¹.

Характеризуючи військово-морські сили Польщі, варто зазначити, що вони включають флотилію ударних кораблів, флотилію оборони узбережжя, бригаду морської авіації, центр морських операцій, гідрографічне бюро, дивізіон гідрографічного забезпечення, центр телеінформаційної підтримки та управління, радіолокаційний центр, відділ забезпечення, навчальні центри військово-морських сил, контрольно-вимірювальний полігон і навчальний полігон військово-морських сил Польщі. На озброєнні у польських військово-морських сил 5 дизель-електричних підводних човнів, 2 фрегати УРО, корвет, штабний корабель, 2 розвідувальні, 5 ракетних, 8 десантних та 20 міно-

50

Польська програма ППО ПРО “Вісла” [Електронний ресурс] // Військова панорама, 2013. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/8299-polska-programa-ppo-pro-vsia.html>

51

Про польський щит ППО-ПРО [Електронний ресурс] // Військова панорама, 2014. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/9182-pro-polskiy-schit-ppo-pro.html>

тральних кораблів. У розпорядженні бригади авіації військово-морських сил Польщі 2 бази морської авіації. На озброєнні у бригади авіації 10 базових патрульних, 2 військово-транспортних літаки і близько 30 вертольотів різного призначення.

Важливо розглянути “Програму розвитку військово-морських сил до 2030 року”⁵², яка була представлена міністром оборони Польщі Томашем Семоняком, в квітні 2012 року під час засідання комісії польського сейму з питань оборони. Згідно з Програмою військове керівництво держави планує суттєво скоротити корабельний склад військово-морських сил держави. Планується зняти з озброєння застарілі зразки військової техніки і озброєння і ввести в експлуатацію нові види військово-морського озброєння. Відповідне реформування заплановано здійснити у 3 етапи: 2012-2022 рр., 2023-2026 рр., 2027-2030 рр.

Під час першого етапу 2012-2022 рр. зі складу військово-морських сил Польщі буде виведено 34 кораблі і 18 вертольотів, в ході другого етапу 2023-2026 рр. з озброєння військово-морських сил буде знято 10 кораблів, 2 літаки базової патрульної авіації і пошуково-рятувальний вертоліт, під час третього етапу 2027-2030 рр. зі складу військово-морських сил Польщі буде виведено 2 пошуково-рятувальні вертольоти⁵³.

Варто підсумувати, що докінця 2030 року Міністерство оборони Польщі планує досягти наступної організаційної структури національних військово-морських сил:

- ударні сили (3 дизельні підводні човни, 3 патрульні катери, 6 протичовнових вертольоти, береговий ракетний дивізіон);
- міно-тральні сили (3 тральщики, 10 безпілотних систем пошуку і знищення мін);

52

Мазин С. Вооружённые силы Республики Польша (2013) [Электронный ресурс] / С.Мазин // Fact military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/vooruzhjonnye_sily_respubliki_polsha_2013/25-1-0-166

53

Польша потратит на развитие ВМС 18 миллиардов злотых [Электронный ресурс] // Военное обозрение, 2014. – Режим доступа: <http://topwar.ru/39160-polsha-potratit-na-razvitie-vms-18-milliardov-zlotyh.html>

- сили протиповітряної оборони (2 зенітні ракетні дивізіони ближньої дії); розвідувальні сили (2 кораблі РЕР, 10 літаків базової патрульної авіації, 6 розвідувальних безпілотних розвідувальних апарати ближньої дії);
- пошуково-рятувальні сили (2 рятувальні судна, 7 пошуково-рятувальних вертольоти);
- сили забезпечення (штабний корабель, універсальний транспорт постачання, гідрографічне судно, судно постачання, плаваюча станція розмагнічування кораблів).

Важливим видом збройних сил Польщі є Сили спеціальних операцій, які включають військові частини “Командос”, “Грім”, “Формоза”, “Ніл” та “Агат”. Керівництво силами спеціальних операцій здійснює командування спеціальних операцій. Варто відзначити про високу підготовку польських Сил спеціального призначення, які беруть участь у всіх операціях, що проводяться під егідою НАТО, відтак польські Сили спецоперацій претендують на статус керівника для проведення спеціальних операцій Північноатлантичного Альянсу⁵⁴.

Варто також зауважити про Інспекторат підтримки збройних сил Польщі, який нараховує 4 регіональні тилові бази, 13 регіональних управлінь військової інфраструктури, управління транспорту і передислокації військ, до якого входить: центр координації передислокації військ, центр передислокації військ на театри воєнних дій, 2 бригади тилового забезпечення, центр підготовки тилового забезпечення, інженерний полк, 2 інженерні батальйони, дорожньо-мостовий батальйон, батальйон забезпечення центру бойової підготовки НАТО, 16 військових штабів воєводств, батальйон управління інспекторатом підтримки Польщі. На озброєнні у Інспектораті підтримки знаходиться близько 200 танків, до 210 самохідних артилерійських установок, 40 мінометів, близько 30 протитанкових ракет, 170 бойових броньованих машин, 70 танкових мостоукладальників.

Інспекторат військово-медичної служби у своєму складі має Військово-

54

Польша претендует на руководство силами специальных операций НАТО [Электронный ресурс] // Newsbalt. – Режим доступа: <http://www.newsbalt.ru/detail/?ID=6680>

медичний інститут Міністерства оборони, Військово-медичний авіаційний інститут, Центральний клінічний госпіталь при військово-медичному інституті Міністерства оборони Польщі, 3 клінічні військові госпіталі, військово-морський госпіталь, 2 військові і 2 військово-реабілітаційні санаторії. Планується також реформа структури військової освіти Польщі за рахунок переорганізації 5 навчальних закладів на 2. Продовжується створення системи забезпечення безпеки польотів повітряних суден збройних сил Польщі. Для того, щоб запобігти масовим звільненням військовослужбовців з армій Міністерство оборони планує підвищити грошове забезпечення, розширити перспективи службового росту військових і розвиток особового складу держави, сприяти посиленню соціальної захищеності військовослужбовців та продовжити реформування системи пенсійного забезпечення військових Польщі⁵⁵.

Важливо зауважити, що через військові дії в Сирії, ситуацію на Сході України нині посилюється увага НАТО до країн ЦСЄ. Оскільки європейська безпека знаходить під впливом нових викликів та ризиків, НАТО до кінця 2015 року має намір відкрити новий навчально-тренувальний центр контррозвідки в польському Кракові. Про це повідомив віце-міністр оборони Польщі Роберт Купецький. За його словами, центр буде знаходитися в Кракові, а частина об'єктів розмістять у словацькому місті Лешт. Згідно з угодою, Польща і Словаччина забезпечать всі організаційні роботи, а першим директором центру буде офіцер Служби військової контррозвідки Польщі. Представник Міноборони Польщі зазначив, що завдання нової структури буде полягати в організації спільних навчань для збройних сил країн-членів НАТО та вдосконаленні загальної доктрини контррозвідок цих країн. “Очікую, що до кінця цього року з'являться перші офіцери країн НАТО. Ми передбачаємо, що розшириться також група держав, які беруть участь у роботі центру”, – заявив

55

Військо польське на шляху реформ [Електронний ресурс] // Камуфляж. – Режим доступу: http://www.kit.com.ua/ka/index.php?id=1&id_art=1027

Також, Віце-міністр Роберт Купецький підкреслив, що створення центру – це більше, ніж “черговий, двадцять четвертий центр вдосконалення”. “Це додавання нових союзницьких можливостей до тих, які вже є, в умовах загрози зі сходу і півдня. Це реальний внесок Польщі, Словаччини та держав, які беруть участь у створенні центру, у розробку нової якості. Співпраця спецслужб у багатосторонньому вимірі – це не та область, яка розвивається легко і природно. Служби воліють спілкуватися інакше, в режимі двостороннього співробітництва. Виходить, що центр – це нова якість співробітництва, якого раніше в НАТО не було і яке, ми сподіваємося, добре приживеться в Альянсі”⁵⁷.

Отже, військово-промисловий комплекс Польщі розвивається і вдосконалюється відповідно до національної стратегії розвитку збройних сил держави, що забезпечує національну безпеку і територіальну цілісність Польщі. Польські збройні сили складаються з сухопутних військ, які є найчисельнішими і досягли найвищого розвитку серед інших видів збройних сил держави, військово-повітряних і військово-морських сил. Сучасний стан ВПК Польщі знаходиться на досить високому рівні розвитку в силу послідовних і ефективних дій польського військового керівництва. Національні програми розвитку і стратегії подальшого реформування збройних сил держави дозволяють досягти відповідних норм і стандартів НАТО та підвищити ефективність Війська Польського. Створення Сил спеціальних операцій, Інспекторату підтримки збройних сил та Інспекторату військово-медичної служби забезпечує високий рівень розвитку військово-промислового комплексу Польщі і підвищує обороноздатність національних збройних сил держави.

56

НАТО создаст центр контрразведки в Польше [Электронный ресурс] // РБК Україна, 2015. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/news/nato-sozdast-tsentr-kontrrazvedki-polshe-1443951542.html>

57

Польша и Словакия создадут центр обучения офицеров контрразведки стран НАТО [Электронный ресурс] // Цензор. Нет, 2015. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/354698/polsha_i_slovakiya_sozdadut_tsentr_obucheniya_ofitserov_kontrrazvedki_stran_nato

2.2. Розвиток ВПК Угорщини на сучасному етапі

Угорщина одна з активних держав-членів НАТО в Центрально-Східній Європі, оскільки після набуття членства держави в Північноатлантичному Альянсі в 1999 році, угорські збройні сили беруть активну участь у розбудові безпекової політики НАТО на європейському континенті і є активними учасниками військових навчань та операцій, які проводяться під егідою Альянсу. Для того, щоб детальніше проаналізувати рівень розвитку угорського військово-промислового комплексу варто охарактеризувати національні збройні сили та особливості їх функціонування. Отож, в Угорщині збройні сили представлені трьома основними видами: сухопутні, військово-повітряні і військово-морські сили.

Сухопутні війська є основним видом збройних сил держави і складають приблизно 80% від загальної чисельності угорських збройних сил. Вони налічують 56,5 тис. осіб. Основне призначення сухопутних військ держави – вирішення спільно з іншими видами збройних сил завдань щодо забезпечення територіальної цілісності на національного суверенітету держави, забезпечення надійного захисту територіальних кордонів і відбиття можливого нападу противника. Безпосереднє керівництво сухопутними військами здійснює командувач, штаб якого знаходиться у м. Секешфехервар. Він відповідає за їх стан, бойову та мобілізаційну готовність, розробку військових планів. Сухопутні війська Угорщини включають командування, 4 військові округи, 17 бригад (3 танкові, 9 механізованих, 3 артилерійські, протитанкову артилерійську і зенітну артилерійську), війська підтримки (полк бойових вертольотів і транспортна авіаційна бригада), підрозділи бойового і тилового забезпечення, а також частини і установи центрального підпорядкування. Управління військами сухопутних збройних сил держави в оперативно-тактичному плані здійснюється через штаби 4-х військових округів, які в разі війни можуть бути реорганізовані в штаби механізованих округів. На озброєнні сухопутних збройних сил угорської армії складається 1190 бойових танків, 500 бойових машин піхоти, близько 1200 бронетранспортерів різних типів і модифікацій, 1000 гармат польової артилерії, мінометів і ракет залпового вогню, 500 одиниць

протитанкових засобів⁵⁸.

Підготовка офіцерів та унтер-офіцерів для сухопутних військ Угорщини здійснюється в основному в національних військових закладах. Потрібно зауважити, що останнім часом зросла кількість офіцерів, які направляються на навчання, перепідготовку або курси вдосконалення в різні військові навчальні заклади держав-членів НАТО. У зв'язку з недостатнім фінансуванням досить повільними темпами проходить процес професіоналізації всіх видів збройних сил Угорщини. Службу за контрактом у сухопутних військах проходить незначний контингент рядового та сержантського складу. Зазвичай набір контрактників проводиться в першу чергу на посади, які пов'язані з експлуатацією складної військової техніки⁵⁹.

Військово-повітряні сили другі за чисельністю і обороноздатністю збройні сили Угорщини. Нині військово-повітряні сили Угорщини мають 2 діючі льотні бази (Кечкемет і Солнок) і 4 резервні (Папа, Тасар, Тьокьол, Сенткіралісабадя). На озброєнні в угорських військово-повітряних сил літаки АН-26, а також військові вертольоти Мі-24 та Мі-17. Найбільша база угорських військово-повітряних сил розташована в регіоні Кечкемет⁶⁰.

Військово-повітряні сили на авіабазі Папа зберегли 49-й тактичний винищувальний авіаційний полк, який з грудня 2007 року озброєний новітніми шведськими винищувачами JAS-39 Gripen. Потрібно зауважити, що Угорщина стала першою країною, що купила ці літаки, а не взяла їх у лізинг, як наприклад Чехія. Донедавна аналогічний полк (59-й) базувався на авіабазі Кечкемет. Цікаво, що в той час, коли інші країни Східної Європи посилено позбавлялися від радянської військової техніки, Угорщина в 1993 році закупила 28 МіГ-29 у

58

Михайлович Н. Сухопутные войска Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://commi.narod.ru/txt/1995/0403.htm>

59

Ibid.

60

Военно-воздушные силы Венгрии [Электронный ресурс] // Оружие и военное дело. – Режим доступу: http://hellis.ru/voenno_vozdushnye_sily_vengrii.php

Російської Федерації. Нині половина таких винищувачів знаходиться в резерві держави і власне перебуває на черзі для продажу за кордон. Натомість у 2012 році 59-й полк першим серед держав Східної Європи отримав 3 новітніх американських військово-транспортних літаків С-17А, що додало збройним силам Угорщини можливість перекидати війська в будь-яку точку світу. У поєднанні з високопрофесійною підготовкою пілотів це перетворить військово-повітряні сили Угорщини у найсильніші і найбільш обороздатні у Центрально-Східній Європі⁶¹.

Варто також зазначити, що за заявою міністра оборони Чаба Хенді і начальника Генерального штабу збройних сил Угорщини генерал-лейтенанта Тібора Бенко, Угорщина продовжує процедуру заміни застарілих озброєнь. Попередньо міністр оборони заявив про наявність трьох варіантів модернізації гелікоптерного парку, включаючи проведення ремонту машин, що експлуатуються, закупівлю тих гелікоптерів, які вже були в експлуатації або нових гелікоптерів. На думку начальника Генерального штабу, збройні сили потребують сучасних багатоцільових гелікоптерів для проведення тактичних операцій, перевезення військ і вантажів, а також підтримки операцій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, медичної евакуації або евакуації угорських громадян за кордоном. Як раніше заявив Чаба Хенді, стан гелікоптерного парку в Угорщині не відповідає сучасним нормам і стандартам НАТО. Зокрема, частина Мі-8, що перебувають на озброєнні збройних сил Угорщини експлуатуються з 1969 року. У складі військово-повітряних сил Угорщини є 28 гелікоптерів Мі-8 різних версій, хоча, за неофіційною інформацією, тільки 7 з них придатні для польотів (6 Мі-8Т і 1 Мі-8ПС). Крім того, є 7 транспортно-десантних Мі-17, які були модернізовані в рамках контракту вартістю 32,2 млн. дол., підписаного в 2008 році.

У 2008 році командування збройних сил Угорщини заявляло про необхідність покупки 10 нових багатоцільових гелікоптерів, однак відсутність

61

Поспелов А. Вооруженные силы Венгрии: и даже свои ВМС [Электронный ресурс] / А. Поспелов // Одесские известия, 2013. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2013/12/21/vooruzhennye-sily-vengrii-i-dazhe-svoiv-vms>

фінансових коштів призвело до відтермінування проекту до 2011 року. З вересня 2011 року Міністерство оборони Угорщини вело переговори про закупівлю 32 відновлених багатоцільових гелікоптерів UH-1N “Х’ю” зі складу США. Однак наприкінці 2012 року було заявлено, що уряд відхилив дану програму, вартість якої оцінювалася в 342 млн. дол⁶².

Основним завданням Міністерства оборони Угорщини в 2015 році є продовження модернізації озброєнь та військової техніки з концентрацією зусиль на покупці нових вертольотів, заявив в ході щорічної наради з вищим командним складом збройних сил Угорщини міністр оборони Чаба Хенде. Міністерство оборони планує закупити 30 нових вертольотів, ціна яких складає близько 626 млн. доларів. Слід підкреслити, що у 2014 році Міністерство Угорщини³ модернізованих російських вертольота Мі-8Т⁶³.

Військово-морська складова збройних сил Угорщини слаборозвинена, оскільки держава немає виходу до моря. Однак військово-морські сили нині перебувають на етапі нарощування військового потенціалу. Потрібно зауважити, що керівником Угорської держави в 1920-1944 роках був останній командувач флотом розгромленої в 1918 році Австро-Угорської імперії адмірал Міклош Хорті. Для захисту ділянки Дунаю (420 км.) він створив флотилію, теоретично здатну вийти в море. Тому за своїм юридичним статусом вона є військово-морськими силами країни, але в складі угорської армії. У 1980-ті роки Угорська Дунайська флотилія отримала 10 універсальних югославських тральщиків типу “Нештін” і 26 малих річкових патрульних катерів власного будівництва, назви і дані про яких угорці нікому не відкривають. За минулі десятиліття ці бойові одиниці не скоротили, а навпаки – переозброїли сучасними нині артилерійсько-ракетними модулями. Попри те, що ці військові сили використовуються не на

62

Венгрия начинает процедуру приобретения новых многоцелевых вертолетов и самолетов [Электронный ресурс] // Центр анализа мировой торговли оружием. – Режим доступа: <http://armstrade.org/includes/periodics/mainnews/2013/0528/095918620/detail.shtml>

63

Минобороны Венгрии планирует закупить 30 новых вертолетов [Электронный ресурс] // Fact military, 2015. – Режим доступа: http://factmil.com/news/05_02_2015_minoborony_vengrii_planiruet_zakupit_30_novykh_vertoletov/2015-02-05-4710

повну потужність, вони за своїми різноманітними бойовими можливостями є дуже ефективною річковий флотилією⁶⁴.

Важливо зауважити, що у зв'язку із ситуацією на сході України, що є загрозою європейській безпеці, в Угорщині буде створений військовий центр НАТО подібний до командних пунктів, які були створені в Естонії, Литві, Латвії, Польщі, Болгарії та Румунії, протягом 2015 року. Ці держави відрізняються тим, що активно закликають НАТО і США нарощувати військову присутність в Європі для захисту у разі потенційної агресії зі Сходу. Крім центрів, держави виступають за створення саме військових баз НАТО на їх територіях. “Його завдання в мирний час – організувати і планувати міжнародні навчання, в надзвичайних ситуаціях – координація сил швидкого реагування НАТО”, – зазначив офіційний представник угорського уряду. Центр НАТО не буде військовою базою та в ньому буде працювати до 40 співробітників. “Ми відштовхувалися від того факту, що світ стає все більш і більш небезпечним місцем і нам може знадобитися швидка і ефективна допомога наших союзників”⁶⁵.

Також, через міграційну кризу, яка розпочалась у зв'язку з бомбардуванням Сирії, що безпосередньо загрожує безпеці Європи, у вересні 2015 року міністр закордонних справ Угорщини Петер Сірято запропонував ЄС сформувати спеціальні військові сили для захисту кордонів Греції від напливу мігрантів. “Потрібно створити єдині сили Євросоюзу, які могли б захистити кордони Греції”. За його словами, це є одним з трьох пунктів запропонованого Угорщиною антикризового плану в умовах масового напливу біженців⁶⁶.

64

Вооруженные силы Венгрии: и даже свои ВМС [Электронный ресурс] // Одесские известия. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2013/12/21/vooruzhennye-sily-vengrii-i-dazhe-svoi-vmc>

65

Угорщина дала дозвіл на створення командного центру НАТО на своїй території, який стане вже сьомим в регіоні [Електронний ресурс] // Публіцист, 2015. – Режим доступу: <http://publicist.in.ua/8720-ugorschina-dala-dozvl-na-stvorennya-komandnogo-centru-nato-na-svoyiy-teritoryi-yakiy-stane-vzhe-somim-v-region.html>

66

Венгрия предложила ЕС выделить военные силы для защиты границ Греции от беженцев [Электронный ресурс] // Взгляд, 2015. – Режим доступу: <http://vz.ru/news/2015/9/18/767681.html>

Підсумовуючи, потрібно зауважити, що нині ВПК Угорщини розвивається і вдосконалюється відповідно до союзницьких зобов'язань держави в НАТО. Основу збройних сил держави становлять сухопутні війська та військово-повітряні сили держави. Менш розвинені військово-морські сили, оскільки держава немає виходу до моря. У зв'язку з новими викликами та загрозами європейській безпеці, які постали через війну на Сході України, війну в Сирії та посилення міграційних потоків до Європи, Угорщина ініціює нові формати співпраці європейських держав-членів НАТО і намагається підвищити вплив союзних держав на мирне врегулювання ситуації. Посилюється увага до розміщення на території Угорщини військового центру НАТО для підвищення безпеки континенту. Відтак Угорщина намагається заявити про свою вагому і впливову роль у формуванні сучасної європейської безпеки.

2.3. Основні досягнення у розвитку ВПК Чехії

Збройні сили сучасної Чехії були створені в 1993 році вже після розпаду Чехословаччини. Головне призначення чеської армії— це захист держави від посягань на її свободу, незалежність і територіальну цілісність. Збройні сили Чехії складаються з сухопутних військ, військово-повітряних та військово-морські сил. Сухопутні сили, які є основним видом збройних сил країни, складаються з сухопутних військ і військ територіальної оборони. Нині їх чисельність складає 55 300 військовослужбовців і 13 200 чоловік цивільного складу⁶⁷.

Під час інтеграції Чехії до НАТО сухопутні збройні сили держави зазнали реформування з метою наближення їх до вимог Північноатлантичного Альянсу. Таким чином, в результаті реорганізації у листопаді 1997 року було створено оперативне командування сухопутних сил в м. Оломоуп, яке підпорядковувалось безпосередньо начальнику генерального штабу. На

67

Вооруженные силы Чешской Республики [Электронный ресурс] // MegaTour, 2015. – Режим доступа: <http://www.megatour.cz/news/vooruzhennye-sily-cheshskoj-respubliki/>

сучасному етапі сухопутні війська включають: бригади (4 швидкого реагування, 2 і 7 механізовані, 13 артилерійська, 14 тилового забезпечення, 15 інженерна), навчально-мобілізаційні бази (військ хімічного захисту, ППО, військової розвідки і РЕБ), а також окремі частини (змішаний ракетно-артилерійський полк). Танковий парк складається з 123 Т-72 (у тому числі 30 модернізованих в Чехії Т-72М4СЗ, що вважаються найдосконалішим варіантом цього танка). На озброєнні також 137 БРМ і бронеавтомобілі (30 БРДМ-2рх, 84 італійських Івеко LMV, 23 німецьких “Дінго”), 387 БМП, 185 ВVP-2 (БМП-2), 34 ВРzV (розвідувальний варіант БМП-1), 129 БТР (5 власних ОТ-64 і 17 ОТ-90, 107 австрійських “Пандурі”)⁶⁸.

Артилерія чеської армії включає 89 колісних САУ “Дана” і 93 міномети. Відповідно з оперативним призначенням сухопутні збройні сили Чехії були розділені на сили негайного реагування (приведення в повну бойову готовність протягом 48 год), сили швидкого реагування (30 діб) і головні оборонні сили (180 діб). Варто зазначити, що Сили негайного реагування загальною чисельністю близько 400 осіб включають роту хімічного захисту, окремий транспортний взвод і вертолітну групу (чотири вертольоти Мі-17)⁶⁹.

Важливим етапом у формуванні сухопутних військ держави був 1994 рік, коли була сформована четверта бригада швидкого реагування, яка має лише легке озброєння (військовослужбовці бригади склали перший чеський військовий контингент в Боснію і Герцеговину в січні 1996 року). Одним з пріоритетних завдань командування сухопутних сил є підготовка кваліфікованих військових кадрів. Відтак була створена система військових навчальних закладів, що включає військові школи, коледжі, академії, і в них навчаються як військовослужбовці, так і цивільні особи, які в подальшому будуть працювати за контрактом з Міністерством оборони.

68

Храмчихин А. Чехия, Венгрия, Словакия: видимость армии [Электронный ресурс] / А. Храмчихин // Русская планета, 2014. – Режим доступа: <http://rusplt.ru/world/cheh-army-10388.html>

69

Ibid.

Слід підкреслити, що Військова школа в м. Брно випускає молодших спеціалістів з армійської авіації, ракетно-артилерійського озброєння та засобів зв'язку. Також, Військова школа в м. Вишків призначена для підготовки фахівців у сфері наземного транспорту, хімічних технологій, квартирно-експлуатаційної служби. Військова школа в м. Моравська-Тржебова готує фахівців з комп'ютерних технологій, іноземних мов та управління. Військовий коледж сухопутних військ у м. Вишків готує командирів середньої ланки, а також офіцерів тилу і низки інших спеціальностей на двох факультетах: військового адміністрування та оборонної промисловості. Випускники військової академії в м. Брно – офіцери вищої ланки для сухопутних сил, військово-повітряних сил і служб тилу. У ній навчаються також цивільні службовці, які займатимуться питаннями національної оборони і кризового управління⁷⁰.

Важливою складовою частиною сухопутних військ Чехії є Війська територіальної оборони, штаб у м. Табір. Війська територіальної оборони були створені для забезпечення мобілізаційної готовності та розгортання частин і підрозділів сухопутних військ, охорони та оборони найважливіших адміністративних і промислових об'єктів на підвідомчій території, прикриття ділянок кордону на другорядних напрямках, боротьби з тактичними десантами і диверсійними групами противника, забезпечення безпеки маршрутів і колонних шляхів своїх військ, проведення спільних заходів з місцевими органами влади щодо підготовки держави до оборони.

Штаб територіальної оборони підпорядковується безпосередньо начальнику генерального штабу і відповідає за організацію та управління діяльністю підпорядкованих частин та установ. До складу Військ територіальної оборони входять 7 територіальних командувань (Усті-над-Лабем, Пльзень, Прага, Ческе-Будейовіце, Градеп-Кралове, Брно та Острава), мобілізаційні бази, перша навчально-мобілізаційна база (Літомержіце), друга

70

Шаганов С. Сухопутные силы Чехии [Электронный ресурс] / С. Шаганов // . – Режим доступа: <http://www.commi.narod.ru/txt/2000/0901.htm>

окрема бригада зв'язку (Пісек), а також дислоковані у м. Табір другий окремий батальйон оперативного призначення, другий окремий центр топографічного забезпечення та центр інформаційно-технологічного забезпечення. Крім того, до територіальної оборони організаційно входить військовооркестрова служба: є чотири гарнізонних військових оркестри. Підготовка військових музикантів здійснюється у Військово-музичної академії в м. Руцніце-над-Лабем⁷¹.

Важливою складовою збройних сил Чехії є військово-повітряні сили держави, які складаються з 4 авіабаз і 1 бригади. Бойова авіація формально налічує 37 літаків, фактично вона відсутня. Оскільки, 14 винищувачів JAS-39 (12 С, 2 D) належать військово-повітряним силам Швеції, а в Чехії знаходяться в оренді. 23 штурмовика власного виробництва L-159 (19 А, 4 Т1; ще 41 А і два Т1 знаходяться на зберіганні і призначені для продажу за кордон) можна лише умовно вважати бойовими. Ці машини створені на базі старих навчальних L-39 (нині у військово-повітряних сил Чехії є 18 – вісім С, та 10 – ZА), тому для сучасної війни вони не є обороноздатними. Транспортна авіація включає 4 іспанських С-295, 2 Як-40 (ще 2 на зберіганні), 2 європейських А-319СJ, 1 канадський СL-601, 10 L-410 (ще 2 на зберіганні); 4 Ан-26 знаходяться на зберіганні. Також військово-повітряні сили мають на озброєнні 15 бойових вертольотів (10 Мі-35, 5 Мі-24В; ще 5 Мі-24Д і 10 Мі-24В на зберіганні) і 48 транспортних і багатоцільових вертольотів (10 польських W-3 “Сокіл”, 3 Мі-8, 27 Мі-17, 8 європейських ЕС135Т; 6 Мі-8 і 1 Мі-17 – на зберіганні). Наземна протиповітряна оборона включає лише 47 шведських ПЗРК RBS-70⁷².

Характеризуючи, військово-морські сили варто зазначити, що вони мають значний потенціал попри відсутність безпосередніх географічних кордонів Чехії з морями. У чеських військово-морських силах існує кілька видів з'єднань:

- з'єднання надводних кораблів;

71

Шаганов С. Сухопутные силы Чехии [Электронный ресурс] / С. Шаганов // . – Режим доступа: <http://www.commi.narod.ru/txt/2000/0901.htm>

72

Храмчихин А. Чехия, Венгрия, Словакия: видимость армии [Электронный ресурс] / А. Храмчихин // Русская планета, 2014. – Режим доступа: <http://rusplt.ru/world/cheh-army-10388.html>

- з'єднання підводних човнів;
- берегові ракетно-артилерійські війська.

Варто відзначити, що надводні кораблі і підводні човни чеських військово-морських сил не оснащуються ядерними енергетичними установками. Основна ставка в надводній складовій на чеському флоті робиться на есмінці і фрегати керованої ракетної зброї, підводна компонента представлена звичайними підводними човнами та підводними човнами спеціального призначення. В оперативному відношенні військово-морські сили Чехії розподіляються на два флоти: Центральний флот та Південноморавський флот. Кожен з флотів чеських військово-морських сил має у своєму складі постійні тактичні групи великих надводних кораблів, тактичні групи підводних човнів, а також оперативні тактичні групи різнорідних сил⁷³.

Важливо зазначити, що з 31 серпня до 23 вересня 2015 року в Чехії проходили регулярні військові навчання НАТО Ample Strike, в яких брали участь військовослужбовці з 16 держав-членів Північноатлантичного Альянсу. Дані навчання проходили на території декількох військових частин і аеропортів. Метою військових маневрів було вдосконалення навичок взаємодії тактичної авіації з діями наземних військ. Всього в навчаннях Ample Strike були залучені 1200 військових, 26 літаків і 50 одиниць наземної військової техніки. Вманеврах брали участь сучасні літальні апарати чеського виробництва – L-159 Alca і Jas-39 Gripen I PC-9, німецькі – Learjet L-35, американські штурмовики – AH-64 Apache, а також словацькі L-39 Albatros. НАТО за півроку нарахували 250 перехоплень російських літаків над Європою. Тільки в Балтійській повітряній поліції місії НАТО нарахували 120 своїх вильотів винищувачів на перехоплення. У зв'язку з такою активізацією – Балтійську повітряну поліцію – збільшили вдвічі⁷⁴.

73

О Чешских Военно-Морских Силах [Электронный ресурс]// Cz-Fleet.Info, 2015. – Режим доступа: <http://cz-fleet.info/>

74

В Чехии начались военные учения НАТО [Электронный ресурс] // Дзеркало тижня, 2015. – Режим доступа: http://zn.ua/WORLD/v-chehii-nachalis-voennye-ucheniya-nato-187254_.html

Важливою у формуванні вагової ролі Чехії у забезпеченні європейської безпеки була заява офіційного представника Міністерства оборони Чехії Яна Пейшека 7 грудня 2015 року про розширення участі чеських військовослужбовців у заходах НАТО в деяких країнах Європи, які є безпосередньою реакцією Альянсу на розвиток ситуації на південному сході України. “У зв’язку з розвитком подій на південному сході України Чехія розширює свою участь в акціях НАТО в різних регіонах Європи. У них беруть участь як військовослужбовці сухопутних підрозділів, так і бойові пілоти військово-повітряних сил. З тих, що вже розпочались можна назвати, зокрема, відрядження наших військовослужбовців у Польщу, Туреччину, Прибалтику та Ісландію”⁷⁵.

Підсумовуючи, варто зазначити, що військово-промисловий комплекс Чехії нині перебуває на етапі розвитку та постійного оновлення озброєнь та військової техніки. Найбільш розвиненим та чисельним видом збройних сил є сухопутні та військово-повітряні сили держави, які в своєму складі містять сучасні види військової техніки, володіють сучасними методами ведення військових дій. Сухопутні та військово-повітряні сили держави постійно вдосконалюються та розвиваються, зважаючи на те, що відкриваються нові полігони для навчання військовослужбовців, в країні діє розгалужена системи військових навчальних закладів, які сприяють підвищенню компетенції військового складу збройних сил держави. Військово-морські сили Чехії розвинені слабо, через безпосередню відсутність чеського кордону з морями, проте на озброєнні даного виду збройних сил знаходяться потужні військові фрегати, які дозволяють заявити про свій потужний військовий потенціал.

2.4. Військово-промисловий комплекс Словаччини на сучасному етапі

Збройні сили Словаччини складаються з сухопутних, військово-

75

Чехия расширяет свое участие в мероприятиях НАТО [Электронный ресурс] // Пражский телеграф, 2015. – Режим доступа: <http://ptel.cz/2014/09/chexiya-rasshiryaet-svoe-uchastie-v-meropriyatiyah-nato/>

повітряних та військ протиповітряної оборони, прикордонних військ та військ громадської оборони. Нині словацькі збройні сили, що комплектуються з 2002 року добровольцями, налічують 26200 осіб. Чисельність сухопутних збройних сил – 19800, військово-повітряні сили нараховують 10200 осіб, чисельність резерву (національна гвардія) – 20000 чоловік, воєнізовані формувань – 2600 (в тому числі сили внутрішньої безпеки). Найбільшого розвитку досягли сухопутні збройні сили держави. У бойовому складі сухопутних військ 2 мотопіхотні бригади, полк спеціального призначення та ряд окремих частин. У них на озброєнні приблизно 400 одиниць бойових броньованих машин і 80 артилерійських систем. В результаті реформування значно змінилися організація та бойовий склад військ, розформовані армійські корпуси, загальна кількість бойових бригад в мирний час скорочено до двох. На озброєнні сухопутних військ з урахуванням озброєння та військової техніки сил підтримки: 270 бойових танків; 370 гармат польової артилерії, мінометів, 520 бойових броньованих машин⁷⁶.

Відповідно до програми “Збройні сили Словацької Республіки – модель 2010 року”⁷⁷ основним тактичним з’єднанням сухопутних військ є бригада. Легка піхотна бригада, створена в 2003 році на базі 2-ї механізованої бригади. Штатна чисельність особового складу легкої піхотної бригади складає 3200 чоловік. На її озброєнні планується мати колісні БТР, легкі буксировані міномети, переносні протитанкові і зенітні ракетні комплекси.

Основним з’єднанням сухопутних військ є механізована бригада, що включає штаб (м. Прешов), 2 механізованих і 2 танкових батальйони, артилерійський і зенітний дивізіони, батальйони – зв’язку, інженерний і тилового забезпечення, роти – розвідувальну, протитанкову та хімічного

76

Поспелов А. Вооруженные силы Словакии: молодые, дешевые, неагрессивные [Электронный ресурс] / А. Поспелов // Одесские известия, 2014. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2014/01/26/vooruzhennyye-sily-slovakii-molodye-deshevye-neagressivnyye>

77

Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozenie/2004-zvo/7133-vooruzhennyye-sily-slovakii>

захисту. Чисельність особового складу механізованої бригади близько 4000 чоловік. На озброєнні є більше 60 танків, 24 гармати, близько 140 бойових броньованих машин, 40 протитанкових та 30 зенітних ракетних комплексів. В результаті проведеної реорганізації та часткового переозброєння бойові можливості бригади дещо зросли. Проте домінування застарілого озброєння та військової техніки і недостатня підготовленість особового складу строкової служби ускладнюють досягнення необхідного рівня бойової готовності та боєздатності бригади. Ці проблеми передбачається вирішити за рахунок закупівель нового озброєння та комплектування бригади військовослужбовцями, що проходять службу за контрактом.

Важливе місце в структурі сухопутних військ відводиться аеромобільним силам, до яких відноситься 1-й батальйон (дислокований в м. П. Мартін) легкої піхотної бригади. Батальйон призначений для виконання раптово виникаючих завдань із захисту національної території і державних інтересів за її межами, а також для дій у складі сил першочергового втручання НАТО. Це формування налічує 600 чоловік і складається з штабної роти, 3 механізованих батальйонів, мінометної, протитанкової і зенітної батареї, роти і Звводів бойового забезпечення – розвідувального, зв'язку та інженерного⁷⁸.

За оцінками західних військових фахівців, через відсутність у Словаччини сучасних військово-транспортних літаків аеромобільні сили сухопутних військ на даному етапі не можуть мати на озброєнні достатньої кількості розвідувальних бронеавтомобілів і високоефективних вогневих засобів, що істотно знижує бойовий потенціал легкої піхотної бригади і обмежує можливість її застосування як в інтересах національних збройних сил, так і за планами командування НАТО.

Загалом збройні сили Словаччини характеризуються як дуже компактні, дешеві і боєздатні. Загальне керівництво силами підтримки (4500 чоловік) здійснює начальник генерального штабу збройних сил, а безпосереднє—

78

Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступу: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2004-zvo/7133-vooruzhennye-sily-slovakii>

командувач через командування сил підтримки. На думку словацьких військових фахівців, їх створення сприяло вдосконаленню способів бойового застосування з'єднань і частин видів збройних сил та підвищенню ефективності їх всебічного забезпечення. У структуру сил підтримки входять командування: навчальний, тилу, зв'язку, Братиславського гарнізону. У мирний час вони призначені для організації бойового і тилового забезпечення військ і підготовки різних категорій військовослужбовців для сухопутних і військово-повітряних сил, а у воєнний час – для проведення мобілізаційних заходів, організації зв'язку, тилового та медичного забезпечення⁷⁹.

Комплектування словацьких збройних сил здійснюється за змішаним принципом – шляхом призову навійськову службу військовозобов'язаних строком на 6 місяців і набору військовослужбовців на контрактній основі, а також кадрових військовослужбовців. Парламент країни з кінця 2006 року відмовився від призову на дійсну строкову службу і держава перейшла на професійну систему комплектування. Загальна чисельність професійних військовослужбовців становить 19000 осіб, з них офіцерів і унтер-офіцерів – 4000⁸⁰.

Оцінюючи розвиток військово-повітряних сил Словаччини слід зазначити, що вони включають авіацію, сили і засоби ППО, частини та установки бойового і тилового забезпечення. Військово-повітряні сили є найбільш мобільним видом збройних сил держави, мають на озброєнні понад 60 літаків бойової і 30 літаків допоміжної авіації, а також 40 вертольотів. Крім того, на озброєнні військово-повітряних сил знаходяться понад 100 пускових установок ЗУР різної дальності дії. Чисельність особового складу словацьких військово-повітряних сил становить 8200 чоловік. Військово-повітряні сили

79

Поспелов А. Вооруженные силы Словакии: молодые, дешевые, неагрессивные [Электронный ресурс] / А. Поспелов // Одесские известия, 2014. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2014/01/26/vooruzhennyye-sily-slovakii-molodye-deshevye-neagressivnyye>

80

Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2004-zvo/7133-vooruzhennyye-sily-slovakii>

включають: 2 авіаційні крила (бойових літаків і вертолітне), зенітну ракетну бригаду, окремий загін військово-транспортної авіації, бригаду зв'язку, 3 бази (ракетно-технічна, ремонтна і постачання), навчальний авіаційний центр, інші служби та підрозділи⁸¹.

Система базування військово-повітряних сил включає в себе дві авіабази – базу винищувальної і транспортної авіації (м. Сліяч) з розташованим на ній авіаційним крилом і вертолітну базу (м. Пряшів), на якій дислокується вертолітне крило, а також оперативний аеродром (Кухіна). До складу авіаційного крила входять 2 ескадрильї бойової авіації і 2 транспортні ескадрильї. На озброєнні словацьких військово-повітряних сил знаходиться 22 винищувачі МіГ-29 (з них 12 модернізовані та відповідають стандартам НАТО), 3 Су-22 М4, 15 L-39, 16 бойових вертольотів Мі-24, 14 Мі-8 і Мі-17, та 6 Мі-2⁸².

Варто зауважити, що через посилення присутності НАТО в країнах ЦСЄ, у зв'язку з ситуацією на Сході України та війною в Сирії, у Словаччині створюється центр контррозвідувальної діяльності, який буде призначений для агентів спецслужб держав-членів НАТО. 9 грудня 2015 року в американському місті Норфолк міністр оборони Словаччини Мартін Глвач підписав відповідний меморандум, який є заключним формальним кроком до створення центру. До програми мають приєднатися близько десяти країн, у тому числі Чехія, Угорщина і Німеччина. Великобританія і США планують долучитись у 2016 році. “Зараз центр має особливе значення, тому що інформація, можливо, навіть більш потужна зброя, ніж бронетехніка”⁸³, – сказав в Норфолку колишній начальник чеського Генерального штабу і нинішній глава військового комітету

81

Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступу: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2004-zvo/7133-vooruzhennye-sily-slovakii>

82

Военно-воздушные силы Словакии вводят в строй модернизированные истребители МиГ-29СД [Электронный ресурс] // Военный паритет, 2008. – Режим доступу: http://www.militaryparitet.com/teletype/data/ic_teletype/1661/

83

Центр для агентов НАТО в Словакии [Электронный ресурс] // Пражский Телеграф, 2015. – Режим доступу: <http://ptel.cz/2015/10/centr-dlya-agentov-nato-v-slovakii/>

Узагальнюючи, варто зазначити, що збройні сили Словаччини на сучасному етапі продовжують модернізацію військової техніки та озброєння, покращують якісну підготовку військовослужбовців завдяки розгалуженій системі військової освіти. Постійно вдосконалюється особовий склад армії та покращується підготовка військових кадрів. Попри незначну кількість особового складу, словацькі збройні сили добре укомплектовані, мобільні та боєздатні, що сприяє підвищенню обороноздатності держави. Через появу нових загроз європейській безпеці Словаччина посилює свій вплив у діяльності НАТО в регіоні та сприяє вирішенню ситуації мирним шляхом.

Висновки до розділу 2

Таким чином, проаналізувавши головні досягнення у розвитку військово-промислових комплексів Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини варто зазначити, що збройні сили досліджуваних держав складаються з сухопутних, військово-повітряних і військово-морських сил. Найбільшого розвитку досягли польські збройні сили, які характеризуються високою професійною підготовкою особового складу, мобільністю і обороноздатністю. Розміщення елементів системи ПРО/ППО НАТО на території Польщі і згодом в Угорщині дозволяє державам долучитися до формування безпекової політики Альянсу. Підвищення оборонного бюджету досліджуваних держав і витрат на військово-промисловий комплекс дозволили досягти необхідних норм і стандартів Північноатлантичного Альянсу, що забезпечує гідне місце польських, угорських, чеських та словацьких військовослужбовців у формуванні європейської безпеки.

Військово-промисловий комплекс Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини на сучасному етапі характеризується посиленням впливу членства держав у НАТО на формування національних стратегій розвитку збройних сил. Адже закупівля нових зразків озброєння і військової техніки, скорочення особового складу збройних сил, створення Сил спеціальних операцій, Інспекторату підтримки збройних сил, створення національних навчальних

програм офіцерського складу збройних сил сприяє підвищенню військово-промислового потенціалу країн Вишеградської групи і забезпечує ефективний розвиток національних збройних сил.

Слід підкреслити, також, що у зв'язку з ситуацією на Сході України, міграційною кризою в Європі та військовими діями в Сирії нині підвищується увага НАТО до країн Вишеградської групи. Оскільки через нові виклики та загрози європейській безпеці НАТО зміцнює свої “східні кордони”. Відкриття центрів контррозвідальної діяльності НАТО в Угорщині та Словаччині, командного центру НАТО в Польщі, розширення участі чеських військовослужбовців в операціях НАТО сприяють посиленню позицій країн Вишеградської групи в Північноатлантичному Альянсі. Відтак, зміцнення військово-політичних відносин Альянсу з Польщею, Угорщиною, Чехією та Словаччиною нині є важливим елементом у формуванні і забезпеченні європейської безпеки.

РОЗДІЛ 3.

ПРОВІДНІ ПІДПРИЄМСТВА ВПК ТА МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ОЗБРОЄННЯМ ТА ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Польські підприємства ВПК і міжнародна торгівля ОВТ на сучасному етапі

Польські підприємства ВПК нині потребують подолання технічної та технологічної відсталості, відтак військово-політичне керівництво держави проводить політику на збереження потенціалу національної військової промисловості. Нині військово-промисловий комплекс Польщі перебуває на черговому етапі реорганізації, основною метою якого є забезпечити військові підприємства достатньою кількістю державних замовлень, зберегти виробничу базу, підвищити конкурентоспроможність продукції на міжнародній арені, залучити кваліфіковані кадри до виробництва озброєнь і військової техніки, а також мінімізувати можливі негативні наслідки вільного доступу іноземних компаній до конкурсів на замовлення військової техніки для збройних сил Польщі. На сучасному етапі у випуску продукції військового призначення залучено близько 170 підприємств військових галузей промисловості, які є членами “Польської палати виробників для потреб оборони”⁸⁴.

Держава безпосередньо здійснює управління діяльністю 72 таких підприємств, в тому числі 35 компаній, 27 акціонерних товариств та 10 товариств з обмеженою відповідальністю. Серед цих виробників продукції військового призначення визначені 38 провідних підприємств, які були об’єднані в “Промисловий оборонний потенціал”, відповідно до розпорядження Ради Міністрів Республіки Польщі від 17 листопада 1999 року. З метою активізації зусиль щодо поліпшення організаційної структури військової промисловості в цілому та оптимізації її управління при проведенні

84

Чистяков А. Военная промышленность Польши (2013) [Электронный ресурс] / А. Чистяков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/voennaja_promyshlennost_polshi_2013/25-1-0-40

реструктуризації національного ВПК на базі цих підприємств були створені дві фінансово-промислові групи – "Бумар" ("Bumar Group"), яка пізніше ввійшла до Польського оборонного холдингу (у тому числі компанії "Мескіє", "Дезамет", "Красник", "Лучник", "Тарнув", "Радвар", "Бумар-Лабенди", "Обрум" та інші) і "Агентство з розвитку промисловості"⁸⁵.

Найбільшим виробником ОВТ в Польщі та Центрально-Східній Європі є Польський оборонний холдинг, який був створений 22 травня 2013 року. Мета діяльності Холдингу полягає у розробці, виготовленні і забезпеченні польських збройних сил системами озброєнь. Заснований в 2002 р., Холдинг (колишня "Bumar Group") є найбільшим польським постачальником ОВТ для Міністерства оборони Польщі. Слід підкреслити, що продукція спеціального призначення складає близько 95% від усього виробництва із загальною вартістю 3,5 млрд. злотих (1 млрд.). Майже половина коштів, які польське військове відомство витрачає на придбання озброєння та військової техніки, припадає на підприємства Польського оборонного холдингу⁸⁶.

Польський оборонний холдинг компанія з 40-річним досвідом роботи в оборонній промисловості і торгівлі зброєю і військовою технікою. З 2014 року Польський оборонний холдинг об'єднує близько 40 польських підприємств і нараховує близько 19 тис. співробітників. ВПК в Польщі і за кордоном, і, таким чином є найбільшим виробником і постачальником зброї в Польщі. Холдинг складається зі спеціалізованих підприємств, які входять до трьох відділів, що пропонують комплексні рішення в галузі професійної оптоелектроніки, систем ППО і ПРО (відділ Elektronika), сучасного обладнання і бойових броньованих машин (відділ Ład), ракет і боєприпасів (відділ Amunicja), а також спорядження для солдатів⁸⁷.

85

Чистяков А. Военная промышленность Польши (2013) [Электронный ресурс] / А. Чистяков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/voennaja_promyshlennost_polshi_2013/25-1-0-40

86

Raport. Wojsko, technika. Україна-Польща: сусіди-партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Defense Express, 2014. – Режим доступа: <http://kijow.msz.gov.pl/resource/5a7d4573-812a-4021-8646-58d6cf0d279b:JCR>

87

Польський оборонний холдинг є одним з головних інвесторів в наукові дослідження і розробки, які проводяться в Польщі, при цьому компанії, що входять до нього, патентують найбільшу кількість нових розробок. Дослідницький потенціал Холдингу являє собою групу з майже 1000 конструкторів та інженерів. Головною метою науково-дослідних робіт, які проводяться Польським оборонним холдингом є досягнення польською армією нових можливостей. Найбільш важливими з них є програма національної системи ППО/ПРО – Польський щит, програма зі створення нового типу основного бойового танка для сухопутних військ, програма “Солдат майбутнього”, а також створення програмованих боєприпасів. Польський оборонний холдинг є відкритим для співпраці партнером у питаннях створення нових або модернізації існуючих ОВТ. Холдинг співпрацює з багатьма міжнародними партнерами і бере участь в європейських та євроатлантичних інституціях. Головними відділами Холдингу є: відділ Amunicja: виробництво ракет і боєприпасів (стрілецька і артилерійська зброя, програмовані боєприпаси, керовані протитанкові снаряди SPIKE, ракети GROM і FENIKS). Відділ Elektronika: електронні та радіолокаційні системи (системи управління, РЛС, датчики, системи ППО/ПРО), цілевказувачі і оптоелектронні системи, стрілецька зброя і спорядження для солдатів (бронежилети, особиста зброя, каски, протигази). Відділ Łąd: транспортні засоби та бронетехніка (танки, спеціальні транспортні засоби, автомобілі технічного забезпечення)⁸⁸.

Важливо зазначити, що одним із напрямків співпраці Польського оборонного холдингу є співпраця з українськими підприємствами ВПК. Відтак, за участю української компанії “Спецтехноекспорт”, в інтересах Міністерства оборони Іраку реалізується контракт на поставку колісних бронетранспортерів БТР-80UP. Контракт був підписаний в 2005 р. і нині продовжує реалізовуватися. Частина договору – доставка іракському замовнику 84 бронетранспортерів, вже

Polski Holding Obronny [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.pho.pl/o-nas/>

реалізована. Зокрема, вкінці 2012 року, в Ірак було поставлено 15 бронетранспортерів, тренажери, навчальні класи, плакати, запчастини для технічного обслуговування і польову майстерню. Слід зазначити, що в цьому проекті, окрім компанії “Спецтехноекспорт”, беруть участь також і низка інших українських компаній-виробників, у тому числі ДП БЦКТ “Мікротек” і ДП “Миколаївський ремонтно-механічний завод”. Важливою для співпраці Польщі з Україною у військовій сфері було підписання під час Міжнародної виставки оборонної промисловості “MSPO 2010”, яка пройшла у м. Кельце в 2010 р., угоди між Холдингом і ДК “Укрспецекспорт” про співробітництво в галузі ОВТ та інших спільних проектах. Своєю чергою, польська компанія PSO MASKPOL постачає компанії “ПРО-ТЕРМ” запасні частини та комплектуючі до протигазів виготовлені відповідно до польських технологій. При цьому остаточним виробником і продавцем є українська компанія. Також розвивається співробітництво з провідним українським підприємством “Мотор-Січ” (м. Запоріжжя), яке є виробником двигунів ТВЗ-117 для вертольотів Мі-8 і Мі-17 і яке зацікавлена в обладнанні та модернізації вертольотів⁸⁹.

Важливе значення у розвитку ВПК Польщі має Промисловий інститут автоматики і вимірювань, який є провідною установою у проведенні науково-дослідних робіт та реалізації відповідних розробок у галузі робототехніки, автоматизації, вимірювальних систем та систем спостереження. ПІАВ створено в 1965 році і з того часу інститут займається інноваційними розробками за напрямом мобільних роботизованих пристроїв оборонного та спеціального призначення. Промисловий інститут автоматики і вимірювань спеціалізується на наступних напрямках:

- системи автономної дії;
- спостереження за навколишнім середовищем;
- конструювання мобільних роботів з високим рівнем рухливості;
- інтерфейси класів “людина-машина” і “машина-машина”;

89

Raport. Wojsko, technica. Україна-Польща: сусіди-партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Defense Express, 2014. – Режим доступу: <http://kijow.msz.gov.pl/resource/5a7d4573-812a-4021-8646-58d6cf0d279b:JCR>

- спеціальні системи для аналізу та обробки даних;
- системи передачі даних включно із супутниковими.

Іноземними користувачами роботів ПІАВ є Саудівська Аравія, ОАЕ, КНР, Швейцарія, Білорусь, Литва та Іспанія⁹⁰.

Також однією з ключових компаній польського ВПК є Група WB Electronics, яка є лідером у сфері сучасних технологій та провідних рішень в інтересах військових та правоохоронних органів в секторі безпілотних систем, передачі даних та управління вогнем. До складу групи WB входять такі підприємства: АТ “WB Electronics” – Ожарув-Мазовецький, АТ “RADMOR” – Гдиня, ТОВ “AREX” – Гдиня, ТОВ “MindMade” – Варшава, NJDFLYTRONIC – Глівіце.

Основними напрямками фірм групи WB є:

- модернізація та автоматизація озброєння, зокрема артилерії;
- безпілотні авіаційні системи;
- дротові та бездротові системи зв'язку тактичного рівня;
- розробка та постачання спеціалізованого обладнання для транспортних засобів, інтеграція датчиків у внутрішні системи передачі даних.

Група WB Electronics є центром науково-дослідних та науково-конструкторських робіт в Польщі, що дозволяє розвивати і вдосконалювати продукцію Групи та створювати нові унікальні технології, що відповідають потребам іноземних споживачів та польської армії⁹¹.

Варто зауважити, що щороку в Польщі проходить Міжнародна виставка озброєнь та військової техніки MSPO. Виставка була заснована в 1995 році і нині є найбільшим військово-промисловим форумом у Європі. Це єдина військово-промислова виставка, яка проводиться на території Польщі. Щорічно

90

Przemyslowy Instytut Automatyki I Pomiarow PIAP [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.piap.pl/O-INSTYTUCIE/Nasi-Partnerzy/Obszar-Zaawansowanych-Technologii-Bezpieczenstwa-i-Obronnosci>

91

Raport. Wojsko, technica. Україна-Польща: сусіди-партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Defense Express, 2014. – Режим доступу: <http://kijow.msz.gov.pl/resource/5a7d4573-812a-4021-8646-58d6cf0d279b:JCR>

на виставку приїжджають тисячі відвідувачів, у тому числі офіційні представники дипломатичних місій, оборонних відомств, генеральних штабів та військових організацій Польщі та зарубіжних країн. Крім усіх європейських держав на виставці присутні урядові делегації з Брунею, Саудівської Аравії, Мексики і багатьох інших країн світу. Остання виставка проходила з 1 до 4 вересня 2015 року у місті Кельце. У 2014 році у Міжнародній виставці ОВТ MSPO взяли участь понад 500 компаній з 27 країн світу і близько 15 тисяч відвідувачів. Важливо зазначити, що у вересні 2015 року на виставці була присутня представницька делегація оборонної промисловості та офіційна делегація Міністерства оборони України⁹².

Слід підкреслити, що у січні 2015 року Міністерство національної оборони Польщі видало фінській компанії Patria додаткове замовлення на поставку 200 комплектів колісних (8x8) бронетранспортерів Rosomak для ліцензійної збірки на заводі польської компанії Rosomak SA. Поставки будуть вироблені в 2015-2019 роках. Загальна вартість замовлення складає близько 90 млн євро і стане доповненням замовлень Patria. У грудні 2002 року польське Міністерство національної оборони підписало контракт на закупівлю 690 бронетранспортерів Patria AMV, які збирають в Польщі. Польська версія має значні зміни від початкового Patria AMV, такі як можливість транспортування на літаку C-130 Hercules і Амфібійна. В рамках початкового замовлення 690 бронетранспортерів повинні бути поставлені в двох основних варіантах: 313 БМП і 377 БТР і машин спеціального призначення. У жовтні 2013 року замовлення було збільшене до 997 з терміном поставок в 2014-2019 роках⁹³.

Важливо також зауважити про те, що у січні 2014 року Нігерія отримала 1000 штурмових гвинтівок Beryl M762 виробництва польського збройового

92

Рябих В. Лідери міжнародного ринку ОВТ готові продемонструвати свої новинки на виставці MSPO в Польщі [Електронний ресурс] / В. Рябих // Defense Express, 2015. – Режим доступу: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=45998>

93

Польша заказала дополнительные бронетранспортеры “Росомак” [Электронный ресурс] // Новости ВПК, 2015. – Режим доступу: http://vpk.name/news/124572_polsha_zakazala_dopolnitelnyie_bronetransporteryi_rosomak.html

заводу Łucznik (“Лучник”) в Радомі. Це перший експортний продаж зброї цього типу. Переговори з продажу зброї в Африці велися ще з 2013 року в ході візиту в цю країну урядової делегації на чолі з тодішнім прем’єр-міністром Дональдом Туском. Контракт вартістю понад 33млн. злотих на поставку в Нігерію, а також 1000 штурмових гвинтівок Beryl M762, разом з ремкомплект і навчанням, був підписаний лише в середині 2014 року через отримання відповідних польських експортних дозволів. Слід зазначити, що це перший експортний продаж “берилів”. Раніше тільки невелика партія зброї, що складається з 80 гвинтівок vz.96 під патрони 5,56x45 була передана безоплатно литовським збройним силам⁹⁴.

Крім того, в наміри Варшави входить зміцнення позицій підприємств власного ВПК на ринках країн-сусідів. “До цього моменту ми перебували в пошуку потенційних контрактів з віддаленими країнами і залишали без уваги сусідні ринки. Фінансова підтримка уряду полегшить польським компаніям експортувати зброю”, – зазначив голова Військово-промислової палати Польщі Славомір Кулаковський. Про такі дії Польщі свідчить контракт на поставку переносних зенітних ракетних комплексів Grom, який був укладений у вересні 2014 року Міністерством оборони Литви уклало з польською компанією Mesko. При цьому польська влада має намір укласти багатомільярдні контракти з європейською Airbus на покупку вертольотів і з американською Raytheon на придбання зенітно-ракетних комплексів (ЗРК) Patriot⁹⁵. Аналітики стверджують, що придбання польськими властями зенітно-ракетних комплексів Patriot американської компанії Raytheon – це попередження, адресоване Росії. Через поставки Польщі зенітно-ракетних комплексів Patriot НАТО нагадує Росії про статтю 5 статуту Північноатлантичного альянсу, що розглядає збройний наступ на одну або декілька держав-членів НАТО як напад на Альянс в цілому.

94

Нигерия получит 1000 польских штурмовых винтовок BerylM762 [Электронный ресурс] // Военный паритет, 2014. – Режим доступа: http://www.militaryparitet.com/perevodnie/data/ic_perevodnie/6367/

95

Польша хочет продавать вооружения соседям, пугая их Россией [Электронный ресурс] // РИАНовости, 2015. – Режим доступа: <http://ria.ru/world/20150426/1060978757.html>

Відповідно до останніх офіційних даних, якими володіє Польська палата виробників оборонної продукції, результати діяльності 65 польських компаній в 2014 році, реальний експорт польського озброєння склав 394 268 773 євро на відміну від 2013 року – 336 500 000. (див. дод. Г) Лідируючі позиції в балансі займають іноземні авіаційні підприємства, що працюють у Польщі, які постачають компоненти або частково змонтовані вузли повітряного судна для материнських компаній. У цій сфері діяльності іноземні авіаційні компанії, що працюють у Польщі, показали 10% зростання. У сфері повітряних суден та їх оснащення можна констатувати, що продажі цієї категорії продукції за межами Польщі становлять майже 295 млн. Євро. По суті це результати експорту трьох компаній – PZL в Мелца (власність американської корпорації United Technologies, частиною якої є вертолітна компанія Sikorski Aircraft Corporation), PZL Świdnik (власність італійсько-британської вертолітної компанії Agusta Westland, контрольованої через державну промислову корпорацію Finmeccanica), а також компанії MTU Aero Engines (філія європейської корпорації з виробництва двигунів, виробляє компоненти для приводів, що забезпечує зайнятість близько 380 працівників). Лідером за обсягами експорту серед польських оборонних підприємств залишається WB Група. Загальна вартість продажів групи в 2014 році склала 280 млн. злотих, з яких 53% – це експорт (приблизно 35 млн. євро)⁹⁶.

Слід підкреслити, що фінансування розвитку польського військово-промислового комплексу ґрунтується на доходах від реалізації замовлень Міністерства оборони держави, експортних контрактів, приватизаційних договорів та офсетних угод, які стосуються контрактів на закупівлю озброєння та військової техніки за кордоном. Відповідно до “Плану розвитку національних збройних сил в 2010-2018 роках” обсяг військових замовлень Міністерства оборони на підприємствах національної військової промисловості перевищить 20 млрд. доларів, що складе майже 80% коштів, виділених на

96

Лучак Войцех. Польский экспорт вооружений в 2014 году [Электронный ресурс] / Войцех Лучак // Livejournal,2014. – Режим доступа: <http://bmpd.livejournal.com/1406022.html>

капітальні видатки з розвитку і технічного оснащення збройних сил (включаючи модернізацію та обслуговування озброєнь та військової техніки, а також закупівлю боєприпасів). До найбільших замовлень відносяться: виробництво ракетного озброєння, бронетанкової техніки, засобів протиповітряної оборони, вертольотів і легких літаків, модернізація корабельного складу військово-морських сил, системи бойового управління (C4ISR), засобів радіозв'язку тактичної ланки, радіолокаційних систем⁹⁷.

Військове виробництво продовжує залишатися малопривабливим як для національних, так і західних інвесторів, що віддають перевагу інвестуванню своїх коштів у виробництво цивільної продукції. На думку польських фахівців, національні підприємства програють конкурентну боротьбу з західними виробниками озброєнь та військової техніки. Варто розглянути низку факторів, які суттєво впливають на інвестиційну привабливість військових підприємств та реалізацію планів розвитку військової промисловості:

- загальна обмеженість фінансових ресурсів;
- виділення значних коштів на проведення в рамках НАТО дорогих спільних заходів щодо створення об'єднаних військових формувань;
- нерентабельність окремих підприємств військової промисловості;
- недостатній розвиток технологічної та технічної бази;
- посилення залежності від іноземних інвесторів, зацікавлених у використанні національних підприємств в якості субпідрядників західних фірм.

Відтак постає необхідність вирішення ряду завдань, які сприяють покращенню сучасного стану підприємств ВПК Польщі:

1. Потрібно прийняти нові законодавчі акти, які регулюватимуть діяльність ВПК (закон “Про холдинги”, поправки до законодавства про державне замовлення на поставку озброєнь та військової техніки, про зміцнення договірно-правових основ співпраці із зарубіжними партнерами).

2. Необхідно провести подальшу фінансову та організаційну

97

Чистяков А. Военная промышленность Польши (2013) [Электронный ресурс] / А. Чистяков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/voennaja_promyshlennost_polshi_2013/25-1-0-40

консолідацію військових підприємств. Така практика втілюється в діяльності польських військово-промислових холдингів. Розпочато процес консолідації науково-дослідних організацій військової галузі економіки.

3. Потрібно налагодити тіснішу співпрацю і кооперацію польських виробників озброєнь і військової техніки з провідними світовими концернами, а також необхідна повна політична та фінансова підтримка керівництвом країни розширення експорту військової продукції⁹⁸.

Підсумовуючи варто зазначити, що для того, щоб досягнути поставлених цілей необхідно об'єднати виробництво і капітал, створити військовим підприємствам сприятливі умови для успішного функціонування на європейському ринку озброєнь та військової техніки, участь у спільних програмах виробництва озброєнь та військової техніки, підвищення конкурентоспроможності національної продукції військового призначення, зниження негативних наслідків від вільної участі іноземних компаній у конкурсах на отримання замовлень щодо поставок озброєнь та військової техніки. Таким чином, у найближчі роки виробнича і науково-дослідна діяльність ВПК Польщі буде ґрунтуватися на “Плані розвитку національних збройних сил в 2010-2018 роках” та “Плані технічної модернізації до 2018 року”, які покликані забезпечити як поточну експлуатацію і модернізацію озброєнь та військової техніки, які перебувають на озброєнні збройних сил, так і розробку та виробництво зразків, що відповідають сучасним вимогам (стрілецької зброї, боєприпасів, ракет, бронетехніки, електронних систем, компонентів системи ППО, авіатехніки, індивідуального спорядження для військовослужбовців).

3.2. Сучасний стан провідних підприємств ВПК Угорщини і міжнародна торгівля озброєнням та військовою технікою

98

Чистяков А. Военная промышленность Польши (2013) [Электронный ресурс] / А. Чистяков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/voennaja_promyshlennost_polshi_2013/25-1-0-40

Провідними підприємствами ВПК Угорщини є складальні підприємства артилерійсько-стрілецької, радіоелектронної та боєприпасної галузей. Бронетанкова промисловість представлена підприємством “Курру” (м. Геделле), що здійснює модернізацію і ремонт бронетанкової техніки і стрілецької зброї. Проте слід зазначити, що підприємства ВПК Угорщини мають порівняно обмежені можливості і не в змозі в повному обсязі задовольняти потреби своїх збройних сил. Заводи країни виробляють досить вузьку номенклатуру продукції військового призначення, в основному легку стрілецьку зброю, боєприпаси, радіоелектронні засоби, автомобілі і спецтехніку для підрозділів інженерних військ. Деякі підприємства, використовуючи кооперативні зв'язки із зарубіжними партнерами, беруть участь у розробці і виробництві окремих елементів систем озброєння⁹⁹.

Виробництвом озброєнь та військової техніки в державі займаються 57 підприємств, що мають різні форми власності, 7 з яких складають основу національної військової промисловості і отримують більше 90% всіх замовлень Міністерства оборони країни. В Угорщині налічується близько 60 фірм, організацій та підприємств військово-промислового комплексу, які виготовляють продукцію військового призначення. Провідними підприємствами ВПК Угорщини є заводи з виробництва, ремонту і модернізації різних видів озброєння та військової техніки: “Куррус” (бронетанкова техніка), “Арсенал” (системи протиповітряної оборони), “Армко” (системи зв'язку), РАБА (автомобілі різних типів), “Радіант” (радіоапаратура), “Відеотон” (радіоелектроніка) і “Пінтер-Мювек” (металообробка). Організаційно підприємства військово-промислового комплексу об'єднані в Асоціацію військової промисловості Угорщини. Практично всі вони сертифіковані за стандартами контролю якості ISO-9001 та мають юридичне право на поставки

99

Кононов С. Состояние и перспективы развития Вооружённых сил Венгрии [Электронный ресурс] / С. Кононов // Fact Military, 2009. – Режим доступу: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/sostojanie_i_perspektivy_razvitija_vooruzhjonnykh_sil_vengrii_2009/161-1-0-550

товарів і послуг для збройних сил НАТО¹⁰⁰.

У вересні 2008 року в м. Ньїртелек створений технічний центр з ремонту авіаційних ракет типу AGM-65 “Мейверік” виробництва американської фірми “Рейтеон”. Цей технічний центр став другим у Європі (перший відкритий в Іспанії в 1999 році) він проводить роботи з ремонту та технічного обслуговування ракет “Мейверік”, що надходять на озброєння угорських військово-повітряних сил¹⁰¹.

Також, в Угорщині виділяються на військові потреби бюджетні асигнування на підприємства ВПК, особливо ті, які повністю залежать від замовлень Міністерства оборони. Для їх фінансового оздоровлення та збереження кваліфікованих кадрів уряд вважав необхідним об’єднати низку потужностей в акціонерні товариства, які будуть власністю Міністерства оборони. Таким чином, у 2007 році було створено АТ “Дунайська авіаційна компанія”. У майбутньому планується здійснити аналогічні заходи на заводах “Армко”, “Арсенал” і “Куррус”¹⁰².

Основні обсяги закупівель ОВТ в Угорщині здійснюються через Бюро закупівель і безпеки інвестицій Міністерства оборони Угорщини. У цьому процесі активно беруть участь приватні угорські фірми. Також угорські підприємства ВПК активно беруть участь в офсетних програмах, які проводяться військовими ТНК. Угорщина співпрацює в рамках офсетних угод з концернами SAAB (Швеція), “Локхід Мартін” (США), “Мак Доннел Дуглас”

100

Вачнадзе Г.Н. Экспорт вооружений в мире [Текст] / Г.Н. Вачнадзе // Москва, 2002. – С. 15-17

101

Кононов С. Состояние и перспективы развития Вооружённых сил Венгрии [Электронный ресурс] / С. Кононов // Fact Military, 2009. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/sostojanie_i_perspektivy_razvitija_vooruzhjonnykh_sil_vengrii_2009/161-1-0-550

102

Кононов С. Состояние и перспективы развития Вооружённых сил Венгрии [Электронный ресурс] / С. Кононов // Fact Military, 2009. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/sostojanie_i_perspektivy_razvitija_vooruzhjonnykh_sil_vengrii_2009/161-1-0-550

(США). Участь у таких програмах дозволяє вказаним компаніям розраховувати на переваги при участі в тендерах на закупівлю Угорщиноювійськової техніки і озброєння. Таким чином, АТ “Куррус” (завод з ремонту БТТ, м. Геделе) співпрацює зі Словаччиною з питань модернізації танка Т72. Угорські та польські підприємства ведуть переговори по кооперації у сфері здійснення модернізації оптичних приладів, запам’ятовуючих пристроїв танка Т72¹⁰³.

Варто також зауважити, що Угорщина намагається продати застарілу техніку та озброєння радянських зразків. Відтак у 2013 році представник Міністерства оборони Золтан Бор Біро вказав, що всі винищувачі МіГ-29, танки Т-72, інша військова техніка, а також обмундирування виставлені на продаж. Варто нагадати, що у 2005 році Угорщина продала 77 з 180 радянських танків Т-72 до Іраку, де після повалення режиму Саддама Хусейна збройні сили були сформовані заново¹⁰⁴.

Влітку 2015 року Силкові відомства Угорщини прийняли на озброєння нові легкі бронемашини з посиленням протимінним захистом KOMONDOR. Нові легкі бронемашини розроблені компанією GammaTechnical і Угорським Національним Агентством Розвитку. Поява нового бронеавтомобіля KOMONDOR стала справжньою подією для оборонної промисловості Угорщини, яка вже понад 40 років не займалася виробництвом аналогічної техніки. Прототипи двох військових транспортних засобів були побудовані протягом останніх чотирьох років за участю 19 угорських компаній, із залученням до робіт понад 280 осіб, у тому числі 79 інженерів¹⁰⁵.

Таким чином, узагальнюючи варто зазначити, що діяльність керівництва

103

Вачнадзе Г.Н. Экспорт вооружений в мире [Текст] / Г.Н. Вачнадзе // Москва, 2002. – С. 15-17

104

Венгрия решила заработать на советском вооружении [Электронный ресурс] // Контракты.UA, 2013. – Режим доступа: <http://kontrakty.ua/article/64113>

105

Угорщина вперше за 40 років прийняла на озброєння бронемашину власної розробки [Електронний ресурс] // Військова панорама, 2015. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/21548-ugorschina-vpershe-za-40-rokv-priynyal-na-ozbroyennya-bronemashinu-vlasnoyi-rozrobki.html>

Угорщини в ході реалізації програми військового будівництва держави та розвитку вітчизняного військово-промислового комплексу спрямована, незважаючи на фінансові проблеми, на створення сучасних мобільних збройних сил, що відповідають критеріям Альянсу та здатних успішно вирішувати завдання із забезпечення як національних, так і коаліційних інтересів. Попри незначні успіхи у розвитку національних підприємств ВПК Угорщина намагається подолати технологічну відсталість та покращити виробництво продукції військового призначення за допомогою реструктуризації та конверсії оборонних підприємств держави.

3.3. Розвиток підприємств ВПК Чехії та міжнародна торгівля ОВТ на сучасному етапі

Підприємства ВПК Чехії в сучасному вигляді почали формуватися в 1993 році після розпаду Чехословаччини. В рамках Організації Варшавського Договору Чехія спеціалізувалася на виробництві стрілецької зброї та навчально-бойових літаків, а також на ремонті бронетанкової техніки. Крім того, в Чехії був налагоджений випуск радіоелектронного обладнання військового призначення, засобів зв'язку та боєприпасів, а в кооперації зі Словаччиною – артилерійських систем і бронетанкової техніки. Після розпаду Чехословаччинизначна частина коопераційних зв'язків, в першу чергу в артилерійсько-стрілецької і бронетанкової промисловості, виявилася порушеною, що призвело до різкого скорочення обсягів і номенклатури виробленої в Чехії військової продукції¹⁰⁶.

В даний час більшість національних військових підприємств володіють достатнім потенціалом для випуску продукції на рівні світових стандартів, зокрема літаків, стрілецької зброї та колісних шасі, а також засобів радіоелектроніки протиповітряної оборони та зв'язку. Чехія володіє потенціалом з ремонту бронетанкової техніки і виробництва стрілецьких

106

Турбин С., Халанский Д. Военная промышленность Чехии [Электронный ресурс] / С. Турбин, Д. Халанский // Militaryarticle, 2010. – Режим доступу: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozenie/2010-zvo/7873-voennaja-promyshlennost-chehii>

боєприпасів. Збереження і розвиток потужностей національної військової промисловості багато в чому залежить від самих виробників. Так, з метою зміцнення їхніх позицій в країні створені кілька асоціацій і груп. Найбільша з них – Асоціація оборонної промисловості (АОП), була створена в 1997 році. Нині вона нараховує більше 100 підприємств і фірм. Асоціація оборони та безпеки промисловості Чехії (DSIA) об'єднує компанії, що займаються дослідженням, розробкою, виробництвом, продажами і маркетингом оборони та безпеки обладнання, матеріалів і послуг. DSIA є ключовим центром для аналогічних зарубіжних установ та допомагає компаніям по всьому світу в пошуках відповідних партнерів Чехії. Він підтримує зусилля компаній чеської оборони та безпеки промисловості вийти на зовнішні ринки. Асоціація є незамінним посередником співпраці міжнародними партнерами. Забезпечує обмін інформацією про тендери, державні закупівлі, попит і пропозиції між державними установами та промисловістю. Є членом Європейської аерокосмічної та оборонної асоціації (ASD) і Європейського оборонного агентства (EDA)¹⁰⁷.

Спільно з Асоціацією фірм з охорони інформації, Асоціацією виробників і продавців зброї та боєприпасів, а також з Союзом промисловості і транспорту АОП координує діяльність військових підприємств. Асоціація виробників авіаційної техніки включає 39 заводів авіаційної промисловості. Також в Чехії діє об'єднання військових підприємств – “РДП груп”, власниками акцій якого є 22 найбільших чеських виробники в галузі машинобудування. В основі діяльності даних асоціацій і “РДП груп” політика захисту своїх інтересів у державних органах влади, ведення переговорів з Міністерством оборони Чехії з питань оснащення національних збройних сил та оформлення відповідних замовлень, а також за поданням чеських військових підприємств на зовнішніх ринках.

Найстаріший і найбільший авіавиробник в Чехії – акціонерне товариство “Aero Vodochody Aerospace”, що входить в чесько-британську групу компаній

107

АОБП [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.aobp.cz/o-aobp/>

“Аеро”, займається діяльністю з виробництва, модернізації та обслуговування легких навчально-тренувальних та навчально-бойових реактивних літаків L-39 і L-159 різних модифікацій. Компанія була приватизована в 1997 році за участю американської “Boing”, спільно з якою був розроблений літак L-159. Він випускався тільки для чеської армії, так як численні переговори з можливими іноземними покупцями (Польща, Єгипет, Греція) результатів не дали. На світовому ринку військової техніки даний літак не користувався попитом в першу чергу через наявність аналогічних зарубіжних розробок, таких як “Хок-100, -200” (виробництва “Бає системз”), якому L-159 неодноразово програвав міжнародні тендери. У 2004 році випуск літаків для чеських збройних сил був зупинений, і в даний час основу виробничої програми заводу становлять комплектуючі за коопераційним угодами з західними концернами для вертольотів S-76С “Сікорський”, літаків “Гріпен”, С-27J “Спартан”, “Бомбардье”, “Ембраєр” і “Ербас-320/340”, а також малий пасажирський літак Ае-270¹⁰⁸.

В січні 2014 року Чехія підписала контракт на поставку американській компанії Draken International 20 легких бойових літаків L-159 на суму 500 млн. крон. Міністерство оборони Чехії було зацікавлене у співпраці з американською компанією, оскільки ці літаки Америка придбала для залучення в навчаннях військово-повітряних сил США, що суттєво підвищує інтерес до чеського ВПК серед міжнародних партнерів. Також в серпні 2014 року уряд Чехії видав ліцензію на експорт в Ірак 15 штурмовиків L-159 на суму 750 млн. крон. В Іраці ці штурмовики використовувались для навчання місцевих пілотів при переході до складніших винищувачів F-16.¹⁰⁹

Важливим виробником артилерійсько-стрілецької зброї серед підприємств ВПК Чехії є “Ceska Zbrojovka” (Чеська Збройовка) в м. Угерські Брод – один з

108

Турбин С., Халанский Д. Военная промышленность Чехии [Электронный ресурс] / С. Турбин, Д. Халанский // Militaryarticle, 2010. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2010-zvo/7873-voennaja-promyshlennost-chehii>

109

Учебно-боевой самолет и легкий многоцелевой штурмовик AeroL-159 [Электронный ресурс] // Бастион, 2015. – Режим доступа: <http://bastion-karpenko.ru/l-159-alca/>

найбільших європейських постачальників стрілецької зброї, займається випуском стрілецької зброї і артилерійських систем малого калібру, а частка експортної продукції в загальному обсязі його виробництва становить близько 90%. Артилерійські системи великого і середнього калібрів Чехія виробляти не в змозі, так як їх основні виробничі потужності при розпаді Чехословаччини виявилися на словацькій території. Підприємства Чехії самостійно здатні випускати тільки легкі 60-мм міномети “Антос” і “Еліс”, проте їх серійне виробництво так і не почалося. Перехід на стандарти НАТО вимагає заміни парку 152-мм самохідних гаубиць “Дана” аналогічними системами калібру 155 мм. Зокрема, був проект за участю словацького виробника ZTS, однак він не був реалізований. Чехія проводила роботи по створенню власного самохідного знаряддя на шасі чеського виробництва. Спільно зі швейцарською фірмою “Ерліконтравес” на цій базі планувалося розробити зенітну артилерійську систему. Проте ці програми не дійшли до стадії серійного виробництва¹¹⁰.

Чеські виробники ВПК активно співпрацюють із закордонними партнерами. На підприємстві “Калібер” (м. Прага), що є торговим представником швейцарської фірми “Свісс Армі АГ” і здійснює проекти з модернізації стрілецької зброї і гранатометів, налагоджена ліцензійна збірка одиничних зразків 9- і 5,56-мм пістолетів МТЕ-9, 9 -Л, 9-М, -45 і -224¹¹¹.

Модернізацією БМП і БТР займається військово-ремонтне підприємство VOP 026. Серед перспективних програм розвитку військового виробництва можна виділити проекти створення міномета з високою швидкострільністю і протитанкових ракетних комплексів, для випуску яких є необхідна база. В об’єднання VOP026 входить ще дві науково-дослідні установи. Діяльність Науково-дослідного інституту сухопутних військ у м. Вишків спрямована на

110

Турбин С., Халанский Д. Военная промышленность Чехии [Электронный ресурс] / С. Турбин, Д. Халанский // Militaryarticle, 2010. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2010-zvo/7873-voennaja-promyshlennost-chehii>

111

Военная промышленность Чехии. ВПК Чехии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://finstat.bozo.ru/cntrs/czech_republic.php

модернізацію існуючих і розробку нових видів озброєння, а також на проведення випробувань зброї перед його надходженням у війська. Науково-дослідний інститут озброєнь і боєприпасів у м. Славичин займається науковими розробками в сфері динамічного захисту танків і їх вдосконалення¹¹².

Чеські підприємства військово-промислового комплексу володіють значним потенціалом у сфері виробництва автомобільної техніки військового призначення. Найбільшим підприємством автомобільної галузі є акціонерне товариство “Tatra Trucks a.s.” – найбільший постачальник вантажних автомобілів у Східній Європі. Завод (нині філія американської “Тереку”) випускає кілька видів вантажних автомобілів і шасі військового призначення: Т815 (багатоцільові автомобілі і шасі, призначені для експорту в країни з мінімальними екологічними вимогами, зокрема до Словаччини); Т815-2 “Армакс” (багатоцільові автомобілі і шасі на базі Т815, які повністю відповідають європейським екологічним стандартам), а також Т816 “Форс” (вид спеціальних шасі підвищеної потужності і прохідності). Дані моделі можуть бути використані в якості базових машин для виробництва БТР з різними бойовими модулями озброєння. На базі шасі “Татра” спільно зі словацькими фахівцями був створений броневантажний автомобіль “Татра-пан”, який планували випускати для збройних сил паралельно з закупівлею нових БТР іноземного виробництва, проте виробництво великих партій “Татра-пан” не було розгорнуто¹¹³.

Через війну на Сході України Чехія доставила 25 березня 2015 року на військовий аеродром в Борисполі гуманітарну допомогу для української армії. Допомога включала в себе спорядження, черевики з високими берцями, зимовий одяг, рюкзаки, намети. “Ми прибули в Україну для того, щоб

112

Турбин С., Халанский Д. Военная промышленность Чехии [Электронный ресурс] / С. Турбин, Д. Халанский // Militaryarticle, 2010. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozenie/2010-zvo/7873-voennaja-promyshlennost-chehii>

113

Оборона. Tatrav армии [Электронный ресурс] // Tatra, 2015. – Режим доступа: <http://www.tatra.ru/gruzoviki/katalog-po-kategorijam-avtomobilejj/oborona/>

продовжити переговори з Міноборони України. Потрібно зрозуміти, як краще допомогти Україні надалі”, – сказав заступник міністра оборони Чехії Даніел Коштовал на брифінгу, що відбувся на аеродромі відразу після розвантаження транспорту. Разом з замом чеського силового відомства до України прибули чеські представники компаній і підприємств, які представляють ВПК Чехії. За словами Коштовала, зараз їх делегації необхідно було уточнити ситуацію і потреби українського оборонного відомства. “Ми хочемо дізнатися про перелік засобів і устаткування, необхідного Україні. При цьому ми чітко розуміємо, що ця допомога є нагальною, і повинна надійти в найближчий час. Також хочу підкреслити, що ми вважаємо Україну своїм партнером, і тому повинні дбати про майбутнє цієї країни”¹¹⁴.

Також, враховуючи наявні потужності ВПК і можливості підготовки військового персоналу, Міністерства оборони України та Чехії розглядають початок диверсифікації військово-технічного співробітництва. Про це на брифінгу в Києві в березні 2015 року в рамках українсько-чеського форуму “З питань оборонного співробітництва” заявив заступник міністра Оборони Чехії Даніел Коштовал. “На рівні компаній обговорюється можливість створення спільних підприємств з основою виробництва на території України”. Коштовал не деталізував, що саме буде проводитися на цих спільних підприємствах, проте відзначив особисту зацікавленість міністра оборони Чехії в диверсифікації військово-технічного співробітництва з Україною. “Я впевнений, що вже через кілька місяців ми зможемо реалізувати кілька проектів”¹¹⁵.

В цілому існуюча структура і масштаби чеських підприємств військово-промислового комплексу не дозволяють їм в сучасних умовах власними силами забезпечити національні збройні сили перспективними складними оборонними

114

Чехия передала военное снаряжение для украинской армии [Электронный ресурс] // Ліга, 2015. – Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/5394279chekhiya_peredala_voennoe_snaryazhenie_dlya_ukrainskoy_armii.htm

115

Украина и Чехия договорились создать совместные оборонные предприятия [Электронный ресурс] // Military Navigator, 2015. – Режим доступу: <http://www.milnavigator.com/ukraina-i-chexiya-dogovorilis-sozdat-sovmestnye-oboronnye-predpriyatiya/>

комплексами та інформаційними системами, бойовими літаками останніх поколінь і ракетними комплексами ППО, засобами радіоелектронної боротьби, танками та іншою бойовою технікою. Експортна спрямованість або значна конверсія виробництва – основні шляхи збереження підприємств національного ВПК. У той же час у Чехії з'явилася можливість участі в сучасних перспективних розробках і виробництві новітніх зразків озброєння і військової техніки спільно з союзниками по НАТО. Однак цей напрямок розвитку військового виробництва для Чехії обмежується випуском окремих комплектуючих для провідних зарубіжних виробників озброєння та військової техніки.

В рамках НАТО Чехія спеціалізується на випуску засобів захисту від зброї масового ураження, а також медичного обладнання. Це вимагає розширення відповідної інфраструктури та посилення за рахунок держави виробників, здатних забезпечити національні збройні сили і замовлення збройних сил НАТО необхідним обладнанням або закупити його за кордоном.

Таким чином, узгодженого і скоординованого планування вимагає військово-економічна політика країни. Уряд Чехії прагне використовувати можливості тих галузей ВПК, які займають провідне місце в чинній структурі військової економіки і мають перспективи подальшого розвитку. Асоціація оборонної промисловості Чехії протягом тривалого часу веде переговори з Міністерством оборони Чехії щодо переліку критеріїв, якими необхідно керуватися при виборі фірми для реалізації відповідних оборонних замовлень. До таких критеріїв, на думку керівництва Асоціації оборонної промисловості належать: прозорість придбання майна та власності; технічний рівень виробництва і потенційні виробничі потужності; володіння сертифікатами національного управління безпеки; здатність прийняти систему STANAG (угоди по стандартизації НАТО). Визначення такого переліку дозволить при підготовці оборонного замовлення зосередитися на найбільш перспективних оборонних галузях і підприємствах¹¹⁶.

116

Военная промышленность Чехии. ВПК Чехии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://finstat.bozo.ru/cntrs/czech_republic.php

Підсумовуючи, варто зазначити, що підприємства військово-промислового комплексу Чехії володіють досить розвиненою науково-дослідною та виробничою базою, однак для задоволення окремих потреб збройних сил в озброєнні та військовій техніці вона недостатня. Незважаючи на високий потенціал і достатній ступінь інтеграції в євроатлантичні військово-промислові структури, підприємства ВПК Чехії цілком і повністю залежить як від військово-політичного курсу країни та її фінансово-економічного становища, так і від тенденцій інтеграційного співробітництва з партнерами по НАТО.

3.4. Сучасний стан провідних підприємств ВПК Словаччини та міжнародна торгівля військовою технікою та озброєнням

Реструктуризація підприємств ВПК Словаччини розпочалася в 1992 році. На першому етапі, який тривав з 1992 до 2001 року проводилися заходи пов'язані в основному з приватизацією, скороченням виробництва і конверсією. Проходило переведення підприємств в акціонерні компанії і холдинги; у приватну власність були переведені невеликі підприємства, які займались випуском неосновної військової продукції або комплектуючих. На другому етапі, протягом 2002-2012 років тривали програми перетворення підприємств ВПК з урахуванням членства в НАТО та фінансово-економічних можливостей країни. У зв'язку з цим була здійснена докладна оцінка військових потреб держави. Велике значення надавалося процесу інтеграції і диверсифікації виробництва, необхідність яких була обумовлена різким скороченням як загальної кількості оборонних підприємств, так і тих, що були пов'язані з військовою промисловістю¹¹⁷.

З метою зміцнення позицій підприємств ВПК Словаччини на внутрішньому і зовнішньому ринках у 200 році була створена Асоціація

117

Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А. Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

оборонної промисловості (АОП), що об'єднує 44 виробничих і ремонтних підприємства, науково-дослідні організації та вищі навчальні заклади. В основі їх діяльності лежить політика захисту своїх інтересів у державних структурах, веденню переговорів з Міністерством оборони Словаччини з питань оснащення національних збройних сил та оформлення відповідних замовлень (укладено договір про співпрацю в 2001 році), а також для захисту інтересів словацьких військових підприємств за кордоном. Така політика дає певні результати. У процесі інтеграції країни в НАТО словацькі підприємства стали отримувати певні замовлення на розробку і випуск продукції військового призначення у відповідності з західними стандартами. Крім членів АОП до оборонної промисловості Словаччини відноситься більше 60 підприємств і організацій, які в тій чи іншій мірі задіяні в прикладних дослідженнях, випробуваннях, випуску, ремонті, модернізації та продажу продукції і послуг військового призначення, а також є виробниками і постачальниками технологічного обладнання та програмного забезпечення в інтересах військового відомства¹¹⁸.

На сучасному етапі значна частина виробництва озброєння та військової техніки зосереджена на заводах, що входять в керуючу холдингову компанію “DMD Group” зі штаб-квартирою в м. Тренчин. Компанія створена в 1995 році на базі 20 основних підприємств військової промисловості з державним участю (“Фонд національного майна Словаччини”). Компанію заснувало Міністерство економіки, що має спеціальне управління, яке відповідає за військове виробництво. Головними завданнями компанії є координація виробництва, модернізація озброєнь та військової техніки, проведення науково-дослідних робіт і експорт військової продукції. До складу “DMD Group” входять акціонерні товариства “ДМД трейд дефенс”, “ЗТС спеціаль”, “ЗВС холдинг” і “Конструкта-дефенс”. Також до складу групи входять підприємства (військово-ремонтні заводи та науково-дослідні центри), що знаходяться під контролем

118

ZBOR. Ассоциация безопасности и оборонной промышленности Словацкой Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zbor.sk/zdruzenie/charakteristika>

Оснoву артилерійсько-стрілецьких підприємств військово-промислового комплексу Словаччини складають підприємства акціонерного товариства “ЗТС спеціал” і АТ “Конструкта-дефенс”, які спеціалізуються на науково-дослідній та виробничій діяльності в області артилерійського озброєння та окремих видів боєприпасів. Спільно з іншими підприємствами “DMD Group”, яка займається виробництвом і модернізацією самохідної гаубиці “Зюзана”, танкових гармат, мінометів. Серед її продукції артилерійські боєприпаси, мінометні міни, самохідні установки розмінування. Крім того, холдинг спеціалізується на виробництві артилерійських систем управління вогнем, а також іншої апаратури управління і контролю артилерійських систем і засобів ППО. Виробничі потужності АТ “ЗТС спеціаль” дозволяють випускати артилерійські частини “Зюзана”. На підприємстві освоєно виробництво бойового модуля КОБРА, який є комплектуючим до на БТР та БМП¹²⁰.

Провідним підприємством боєприпасної галузі ВПК Словаччини є “ЗВС Холдинг” (м. Дубниця-над-Вагом), на якому випускаються боєприпаси різного калібру та комплектуючі до них. Основну номенклатуру військового виробництва холдингу становлять: артилерійські снаряди до танків і артсистемами, мінометні міни, а також стрілецькі боєприпаси калібрів 9, 12,7 і 14,5 мм. На підприємстві АТ “Поважска строярне Повзброй” (м. Поважска Бистриця) налагоджений випуск вибухових речовин. Крім того, є потужності з виробництва промислового обладнання (виробничі лінії, верстати та ін.), що володіють високим експортним потенціалом. В січні 2015 року компанія, була зареєстрована як філія заводу в MSM Мартін Ltd. У травні 2015 року було створено MSM Group Ltd., яка охоплює кілька компаній, що працюють в галузі

119

DMD Group [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.dmdgroup.eu/en/our-company/konstrukta-defence-en>

120

Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А. Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

оборони включаючи ZVS Холдинг, ТОВ і ZVS Impex¹²¹.

Найбільшим підприємством авіаційної галузі словацького ВПК є “Авіаремонтний завод Тренчин” (м. Тренчин). Тут проводиться ремонт і модернізація літаків МіГ-29, L-410 і L-39, вертольотів Мі-17 і Мі-24, а також радіо- і навігаційного обладнання. У 2010 році відповідно до плану реконструкції підприємств військово-промислового комплексу відбулася інтеграція військово-ремонтних заводів і науково-дослідних установ Міністерства оборони. ВАТ “Військово-ремонтний завод Тренчин” із збереженням виробничої бази увійшли “Авіаційний ремонтний завод Баньска-бистрин” і “Військово-технічний інститут”. АТ “Словацький авіаційний інститут” включено до складу АТ “Авіаційний ремонтний завод Тренчин” із збереженням науково-дослідної бази в якості структурної одиниці нового підприємства¹²².

До числа великих приватних підприємств, що здійснюють ремонт і модернізацію озброєння та військової техніки відноситься компанія “Delta Defence”, створена на базі військового ремонтного заводу VOP 028. Компанія крім модернізації і ремонту колісних гусеничних машин для словацьких збройних сил виробляє широкий асортимент продукції військового призначення, у тому числі системи зв’язку в рамках проекту MOKYS, вантажні автомобілі для перевезення боєприпасів¹²³.

Наукові дослідження щодо розвитку науково-технічного потенціалу проводяться відповідно до “Довгострокового плану зміцнення обороноздатності країни на перспективу до 2016 року” та “Концепцією розвитку науки і техніки в

121

ZVS [Electronic resource] // MSM Group, 2015. – Mode of access: <http://www.msm.sk/en/about-zvs-holding-a-s>

122

Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А. Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

123

Company Overview of DELTA DEFENCE, a.s. [Electronic resource] // Bloomberg Business, 2015. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=113905312>

галузі оборони”. Головними напрямками науково-дослідних робіт є розвиток автоматизованих систем розвідки і спостереження, розробка тренажерних комплексів та інші. Науково-дослідна діяльність Міністерства оборони Словаччини здійснюється на базі академії збройних сил ім. М. Р. Штефаника та військово-технічного інституту м. Липтовські-Мікулаш¹²⁴.

15 липня 2014 року в Словаччині відкрився завод з виробництва бойових пістолетів та штурмових гвинтівок в місті Новаки в середній Словаччині. “Нове оборонне підприємство носить назву CZ-Slovensko, оскільки фактично є дочірнім заводом відомого чеського виробника зброї Ceska zbrojovka в місті Угерски Брод”, – заявив офіційний представник чеського Міністерства оборони Ян Пейшек. Про необхідність співробітництва у військовій галузі на будапештській зустрічі наприкінці червня 2014 року вели переговори прем’єри держав Вишеградської четвірки. Новий військовий завод у Словаччині, сприятиме фірмі Ceska zbrojovka збільшити виробництво декількох моделей бойових пістолетів, а також нових штурмових гвинтівок CZ-805 BREN. Фахівці відзначають великий інтерес до подібних гвинтівок в різних регіонах світу, оскільки з’явилася потреба в модульній стрілецькій зброї змінюваної конфігурації з можливістю її адаптації до різних бойових ситуацій залежно від поставленого завдання¹²⁵.

Варто зауважити, що в березні 2015 року президент Словаччини заявив про скорочення залежності словацьких збройних сил від російського ВПК. “Процес модернізації словацьких збройних сил почався. Наша мета – реально, абсолютно скоротити залежність від російського військового обладнання”, – зазначив Андрій Кіска на прес-конференції з генсеком НАТО Йенсом

124

Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А. Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

125

В Словакии открылся завод по производству боевых пистолетов и штурмовых винтовок [Электронный ресурс] // Новости ВПК, 2014. – Режим доступа: http://vpk.name/news/113705_v_slovakii_otkrylsya_zavod_po_proizvodstvu_boevyih_pistoletov_i_shturmovyih_vintovok.html

Столтенбергом¹²⁶. Проте вже в липні 2015 року Словаччина запропонувала Росії модернізувати зенітну ракетну систему (ЗРС) С-300, літаки МіГ-29 та вертольоти Мі-17, які знаходяться на озброєнні словацьких збройних сил. “У ході переговорів, які пройшли на початку червня в Москві між прем’єр-міністром Словаччини Робертом Фіцо і головою уряду РФ Дмитром Медведєвим, була висловлена наша зацікавленість в модернізації ЗРС С-300, літаків МіГ-29 і вертольотів Мі-17, які до цих пір стоять на озброєнні нашої армії”, – зазначив радник словацького прем’єра Йозеф Мігаш. Він підкреслив, що способи модернізації, зокрема С-300, у Словаччині зараз опрацьовуються російськими фахівцями. “Ми зацікавлені у подальшій співпраці з Росією в галузі військово-технічного співробітництва і підписанні низки угод з модернізації не тільки ЗРС С-300, але і літаків МіГ-29, вертольотів Мі-17, а також ряду іншої бойової техніки”¹²⁷.

Важливо підкреслити, що останніми роками відбувається посилення військово-технічної співпраці Польщі і Словаччини про це свідчить контракт підписаний 3 липня 2015 року між двома державами на поставку 30 польських бронетранспортерів Rosomak на суму близько 32 млн.дол. Прем’єр-міністр польщі Єва Копач заявила, що цей контракт є успіхом польського ВПК. “Ми хочемо просувати Rosomak не лише в Європі. Контракт забезпечить зайнятість 3500 працівників заводу Siemianowice Slaskie на якому виготовляють Rosomak”¹²⁸. Також, у вересні 2015 року було представлено самохідну артилерійську установку “Diana” на гусеничному шасі, яка є спільним проектом словацьких і польських підприємств ВПК. 155 мм САУ “Diana” має броньовану

126

Словакия будет сокращать зависимость вооруженных сил от российского ВПК [Электронный ресурс] // И-Маш, 2015. – Режим доступа: http://www.i-mash.ru/news/zarub_sobytiya/63571-slovakija-budet-sokrashhat-zavisimost.html

127

В Словакии ожидают модернизации С-300, Миг-29 и Ми-17 [Электронный ресурс] // Военно-промышленный курьер ВПК, 2015. – Режим доступа: <http://vpk-news.ru/news/25622>

128

Бронетраспортер AMVXC-360 PPatria/Rosomaha [Электронный ресурс] // Бастион, 2015. – Режим доступа: <http://bastion-karpenko.ru/patria/>

артилерійську частину словацького встановлену в центрі гусеничного шасі польського виробництва. Гаубиця “Diana” має можливість вести вогонь стандартними боєприпасами за стандартами НАТО. Основна зброя складається з гармати 15 мм і 52 калібру¹²⁹.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що основна діяльність підприємств військово-промислового комплексу Словаччини націлена на проведення модернізації і ремонту продукції військового призначення, випуск комплектуючих, пошук ринків збуту національної військової продукції за кордон, приведення її у відповідність зі стандартами НАТО. Через низький рівень замовлень Міністерства оборони і недостатній експортний потенціал значно скорочено або зовсім відсутнє поточне виробництво, а потужності складальних підприємств використовуються для модернізації та ремонту. Уряд країни прагне розробити дієві механізми допомоги військовій промисловості, у тому числі планується збільшити фінансування військових підприємств. Нині продовжується реструктуризація та диверсифікація підприємств ВПК Словаччини, в рамках якої ведеться пошук оптимального балансу між оборонними потребами держави і можливостями словацьких підприємств щодо їх забезпечення.

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи, варто зауважити, що сучасний стан провідних підприємств ВПК країн Вишеградської групи можна охарактеризувати високою науково-технічною базою, якістю та надійністю продукції військового призначення. Однак існує проблема технологічної відсталості окремих підприємств ВПК Угорщини, низька диверсифікація підприємств Словаччини, а також недостатнє фінансування державних підприємств ВПК Чехії та Польщі. Попри незначні проблеми в розвитку провідних підприємств ВПК досліджуваних держав нині продовжується реструктуризація та модернізація

129

Польша и Словакия разработали новую гаубицу Диана на гусеничном шасси [Электронный ресурс] // Военный информатор, 2015. – Режим доступа: <http://military-informant.com/army/polsha-i-slovakiya-razrabotali-novuyu-gaubitsu-diana-na-gusenichnom-shassi.html>

військово-промислових підприємств країн Вишеградської групи, підвищення державного фінансування на оборонні підприємства, а також посилення міжнародної військової співпраці з різними державами світу.

Розвиток міжнародної торгівлі озброєнням та військовою технікою країн Вишеградської групи на сучасному етапі формується на основі взаємовигідної військово-політичної співпраці з міжнародними партнерами та державами. Міжнародна торгівля ОВТ досліджуваних держав тісно пов'язана з розвитком підприємств ВПК і на сучасному етапі потребує посилення міжнародної співпраці в галузі торгівлі продукцією військового призначення.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети та завдань у процесі написання роботи було досліджено та проаналізовано військово-промисловий потенціал Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини як членів НАТО та їх роль у забезпеченні європейської безпеки. Військово-промисловий комплекс досліджуваних держав зазнав суттєвих змін у процесі модернізації і реформування під час інтеграції держав до Північноатлантичного Альянсу відповідно до норм і стандартів НАТО. Важливим для формування ефективних і обороноздатних збройних сил країн Вишеградської групи було прийняття відповідної нормативно-правової бази. Національні програми розвитку, стратегії структурних перетворень, плани дій щодо розвитку національних збройних сил сприяли якісним перетворенням військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини. Прийняття концепцій національної безпеки і законів “Про збройні сили” дозволили окреслити основні тенденції розвитку і реформування збройних сил держав. Відповідна нормативно-правова основа досить ефективно сприяла розвитку військово-промислового комплексу досліджуваних держав і забезпечила набуття членства держав у Північноатлантичному Альянсі.

Дослідження модернізаційного процесу військово-промислових комплексів Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини сприяли визначенню основних етапів реформування і перетворень у національних ВПК. Варто зауважити, що заміна застарілих зразків військової техніки і озброєння,

закупівля нових видів зброї забезпечили досягнення необхідних вимог Північноатлантичного Альянсу і сприяли підвищенню обороноздатності збройних сил країн Вишеградської групи. Модернізація військово-промислового комплексу досліджуваних держав відбувалась у процесі інтеграційного курсу до НАТО, що сприяло якісному і ефективному поетапному перетворенню національних збройних сил держав. Незмінний курс військово-політичного керівництва Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини щодо інтеграції до НАТО забезпечували поступовий перехід на нові засади формування національних стратегій розвитку ВПК. Скорочення особового складу польських, угорських, чеських і словацьких збройних сил якісно вплинули на підвищення рівня професійної підготовки військовослужбовців.

У процесі дослідження сучасного стану розвитку військово-промислового комплексу країн Вишеградської групи вдалось здійснити детальний аналіз розвитку та основних досягнень ВПК держав на сучасному етапі. Найвищого розвитку у всіх досліджуваних державах досягли сухопутні війська, оскільки вони характеризуються досить високою військовою підготовкою та мобільністю. Варто зазначити, що польські збройні сили досягли найбільшого розвитку, особливо завдяки інтеграційному процесу до Північноатлантичного Альянсу. Дещо менш розвинені з-поміж досліджуваних держав угорські збройні сили, особливо військово-морські сили держави, так як Угорщина не має виходу до моря і керівництво держави не вбачає доцільним виділення бюджетних коштів на розвиток військово-морських сил. Проте у процесі дослідження вдалось виявити, що Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина підвищують оборонний бюджет і витрати на військову техніку та оснащення у зв'язку з виникненням нових викликів і загроз національній і міжнародній безпеці, до яких належать міжнародні кризи різного характеру, громадянські війни, міжнародні конфлікти, територіальні суперечки, які згодом переростають у збройне протистояння, поширення зброї масового знищення, міжнародний тероризм, незаконний обіг наркотиків і торгівля людьми. Сучасний етап розвитку національних ВПК досліджуваних держав значною мірою також залежить від послідовних і узгоджених дій військово-політичного керівництва.

Проаналізувавши, сучасний стан розвитку провідних підприємств ВПК та міжнародну торгівлю озброєнням та військовою технікою країн Вишеградської групи, слід зазначити, що нині відбувається посилення військово-політичної співпраці Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини з різними країнами світу. Особливо через загрозу європейській безпеці, що виникла у зв'язку з ситуацією на Сході України та війною в Сирії. Нині міжнародна торгівля ОВТ досліджуваних держав тісно пов'язана з сучасними викликами і загрозами як національній безпеці держав так і міжнародній. Сучасний стан розвитку провідних підприємств ВПК країн Вишеградської групи знаходиться на черговому етапі реструктуризації та диверсифікації, оскільки підвищується увага військово-політичного керівництва держав до розвитку нових видів озброєння та військової техніки, залучення міжнародних партнерів до вдосконалення науково-технічної та технологічної бази щодо продукції військового призначення.

Військово-промисловий потенціал Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини значною мірою залежить від членства держав у Північноатлантичному Альянсі, оскільки саме інтеграційний курс до НАТО забезпечив модернізацію і реформування національних ВПК, тому що для набуття членства держав у НАТО необхідно було виконати низку вимог і завдань для того, щоб досягти відповідних норм і стандартів Альянсу. Сучасний стан розвитку і формування польського, угорського, чеського та словацького військово-промислового комплексу суттєво залежить від членства держав у НАТО, так як вироблення нормативно-правової бази для подальшого розвитку національних ВПК повинно відповідати нормам і стандартам Північноатлантичного Альянсу, що вимагає від військово-політичного керівництва держави узгоджених і послідовних дій в процесі реформування і подальшого розвитку військово-промислового комплексу. Нині посилюється роль Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини в НАТО у формуванні як європейської так і міжнародної безпеки під егідою Північноатлантичного Альянсу.

У процесі наукового дослідження вдалось прослідкувати модернізацію і

реформування ВПК країн Вишеградської групи, здійснити аналіз сучасного стану розвитку військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини та дослідити розвиток провідних підприємств ВПК та міжнародну торгівлю ОВТ на сучасному етапі. Однак тематика заслуговує на подальше детальне вивчення і дослідження окремих аспектів розвитку військово-промислового комплексу Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела:

1. Государственная стратегия безопасности республики Польша [Электронный ресурс]. – Варшава, 2007 – Режим доступа: <http://constitutions.ru/?p=5604>
2. Конституция Республики Польша [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>
3. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP [Electronic resource]. Mode of access: http://mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2013/09/Biala_Ksiega_inter_mm.pdf
4. Czech Republic: Security Strategy 2011 [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=154938>
5. Czech Republic: The White Paper on Defence 2011 [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=172860>
6. Doctrine of armed forces of the Slovak republic [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.mosr.sk/data/files/797.pdf>
7. Hungary's National Security Strategy [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=157028>
8. Policy Statement of The Government of The Czech Republic [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.vlada.cz/en/media-centrum/dulezite-dokumenty/policy-statement-of-the-government-of-the-czech-republic-116171/>

9. Program restrukturyzacji sektora przemysłu obronnego i lotniczego na lata 1996–2010 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://docplayer.pl/7478640-Najwyzsza-izba-kontroli-departament-gospodarki-skarbu-panstwa-i-prywatyzacji-informacja-o-wynikach-kontroli-restrukturyzacji-sektora-obronnego.html>
10. Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej [Electronic resource]. Mode of access: http://mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2014/03/regulamin_ogolny_szrp_2014.pdf
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1993 r. [Electronic resource] // Infor.Pl. – Mode of access: <http://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.1993.069.0000331,rozporzadzenie-rady-ministrow-w-sprawie-okreslenia-organow-wlasciwych-do-nakladania-niektorych-obowiazkow-i-zadan-niezbudnych-na-potrzeby-obrony-panstwa-oraz-zasad-odplatnosci-za-wykonywanie-tych-zada.html>
12. Sejm uchwalił zmiany w NSR [Електронний ресурс] // Ministerstwo obrony narodowej, 2014. – Режим доступу: <http://mon.gov.pl/aktualnosci/arttykul/najnowsze/2014-03-14-sejm-uchwalil-zmiany-w-nsr/>
13. Slovakia: Defense Strategy 2005 [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=156813>
14. Slovakia: Security Strategy 2001 [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=156816>
15. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP [Electronic resource]. – Mode of access: http://mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2014/11/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP.pdf
16. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 - przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. [Electronic resource]. – Mode of access: http://mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2013/09/SRSBN_RP_przyjeta090413.pdf

17. The Defence Strategy of the Czech Republic 2012 [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.isn.ethz.ch/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=167279>

18. The National Security Strategy of the Republic of Hungary [Electronic resource]. Mode of access: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/61FB6933-AE67-47F8-BDD3-ECB1D9ADA7A1/0/national_security_strategy.pdf

19. Ustawa z dnia 7 października 1999 r. O wspieraniu restrukturyzacji przemysłowego potencjału obronnego i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej [Electronic resource]. – Mode of access: http://orka.sejm.gov.pl/proc3.nsf/ustawy/1252_u.htm

Література:

20. Безруков А. Военная промышленность Словакии [Электронный ресурс] / А. Безруков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/slovakija/voennaja_promyshlennost_slovakii_2013/141-1-0-325

21. Васьковский А. Некоторые аспекты интеграции Польши, Венгрии и Чехии в НАТО [Электронный ресурс] / А. Васьковский // Зарубежное военное обозрение, 2000. – Режим доступа: <http://www.militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2000-zvo/6633-nekotorye-aspekty-integracii-polshi-vengrii-i>

22. Вачнадзе Г.Н. Экспорт вооружений в мире [Текст] / Г.Н. Вачнадзе // Москва, 2002. – С. 15-17

23. Кононов С. Состояние и перспективы развития Вооружённых сил Венгрии [Электронный ресурс] / С. Кононов // Fact Military, 2009. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/sostojanie_i_perspektivy_razvitija_vooruzhjonnykh_sil_vengrii_2009/161-1-0-550

24. Кузьменко А. Доктринальный підхід Угорської Республіки [Электронный ресурс] / А.Кузьменко // Юстиніан, 2008. – Режим доступа: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2888>

25. Лучак Войцех. Польский экспорт вооружений в 2014 году [Электронный ресурс] / Войцех Лучак // Livejournal, 2014. – Режим

доступу:<http://bmpd.livejournal.com/1406022.html>

26. Маначинський О. Нові орієнтири Війська Польського [Текст] / О. Маначинський // Народна армія, 1995. – 14 грудня (№ 201). – С. 3.

27. Мазин С. Вооружённые силы Республики Польша (2013) [Электронный ресурс] / С.Мазин // Fact military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/vooruzhjonnye_sily_respubliki_polsha_2013/25-1-0-166

28. Макк Ласло. Под одним небом [Электронный ресурс] / Ласло Макк // Москва, 2013. – Режим доступа. – <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mN1BPKU8k7QJ:icisecurity.ru/filemanager/download/3456/+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

29. Макк Ласло. Реформирование вооруженных сил: искусство постановки задачи [Электронный ресурс] / Ласло Макк // Независимое военное обозрение, 2011. – Режим доступа: http://nvo.ng.ru/forces/2011-07-15/1_reform.html

30. Матвеев В. Украина подождет. США проведут в Польше модернизацию ПВО и ПРО РИА Новости Украина [Электронный ресурс] / В. Матвеев // РиаНовостиУкраина, 2015. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20150313/364743446.html>

31. Михайлович Н. Сухопутные войска Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://commi.narod.ru/txt/1995/0403.htm>

32. Павлишин Л.В. Особливості приєднання Чеської Республіки до НАТО [Електронний ресурс] / Л.В.Павлишин // Київ, 2012. – Режим доступа: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:iCAIwN2jeH8J:nbu.gov.ua/jpdf/Nvuuist_2012_29_21.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

33. Поспелов А. Вооруженные силы Венгрии: и даже свои ВМС [Электронный ресурс] / А. Поспелов // Одесские известия, 2013. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2013/12/21/vooruzhennyye-sily-vengrii-i->

34. Поспелов А. Вооруженные силы Словакии: молодые, дешевые, неагрессивные [Электронный ресурс] / А. Поспелов // Одесские известия, 2014. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2014/01/26/vooruzhennyye-sily-slovakii-molodye-deshevye-neagressivnyye>

35. Рябих В. Лідери міжнародного ринку ОБТ готові продемонструвати свої новинки на виставці MSPO в Польщі [Електронний ресурс] / В. Рябих // DefenseExpress, 2015. – Режим доступа: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=45998>

36. Сараев А. Повышение расходов на модернизацию Войска Польского [Текст] / А.Сараев // Зарубежное военное обозрение, 2004. – № 4. – С. 73.

37. Савченко Т. Збройні сили Угорщини: від Варшавського договору до членства в НАТО [Електронний ресурс] / Т.Савченко // Військо, 2014. – Режим доступа: <http://viysko.com.ua/journal/zakordonnij-dosvid/zbrojni-sili-ugorshhini-vid-varshavskogo-dogovoru-do-chlenstva-v-nato/>

38. Стефанович В. Процессы структурных преобразований польской оборонной промышленности на фоне мировых тенденций в области производства вооружений [Текст] / В.Стефанович. – Актуальні проблеми економіки, 2004. – № 1. – С. 35 – 50.

39. Сычев А. Некоторые аспекты военно-промышленной политики восточноевропейских стран НАТО [Электронный ресурс] / А. Сычев // FactMilitary, 2007. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/vengrija/nekotorye_aspekty_voenno_promyshlennoj_politiki_vostochnoevropejskikh_stran_nato_2007/161-1-0-804

40. Турбин С., Халанский Д. Военная промышленность Чехии [Электронный ресурс] / С. Турбин, Д. Халанский // Military article, 2010. – Режим доступа: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2010-zvo/7873-voennaja-promyshlennost-chehii>

41. Уральцев С. Вооруженные силы Словакии [Электронный ресурс] / С.Уральцев // Militaryarticle, 2014. – Режим доступа:<http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/2004-zvo/7133-vo>

42. Храмчихин А. Чехия, Венгрия, Словакия: видимость армии [Электронный ресурс] / А. Храмчихин // Русская планета, 2014. – Режим доступа: <http://rusplt.ru/world/cheh-army-10388.html>

43. Чистяков А. Военная промышленность Польши (2013) [Электронный ресурс] / А. Чистяков // Fact Military, 2013. – Режим доступа: http://factmil.com/publ/strana/polsha/voennaja_promyshlennost_polshi_2013/25-1-0-40

44. Шаганов С. Сухопутные силы Чехии [Электронный ресурс] / С. Шаганов // . – Режим доступа: <http://www.commi.narod.ru/txt/2000/0901.htm>

45. Яровий В. Розвиток оборонно-промислового комплексу Республіки Польщі під час її інтегрування в НАТО та Європейський Союз [Електронний ресурс] / В.Яровий // Всеукраїнська експертна мережа, 2007. – Режим доступа: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=27906

46. Boligłowa Przemysław. Polski przemysł obronny w latach 1989 – 2013 [Electronic resource] / Przemysław Boligłowa // Historia Wojskowa, 2014. – Mode of access: <http://phw.org.pl/polski-przemysl-obronny-w-latach-1989-2013/>

Интернет-ресурси:

47. Бронетранспортер AMVXC-360 RPatria/Rosomaha [Электронный ресурс] // Бастион, 2015. – Режим доступа: <http://bastion-karpenko.ru/patria/>

48. В Словакии ожидают модернизации С-300, МиГ-29 и Ми-17 [Электронный ресурс] // Военно-промышленный курьер ВПК, 2015. – Режим доступа: <http://vpk-news.ru/news/25622>

49. В Словакии открылся завод по производству боевых пистолетов и штурмовых винтовок [Электронный ресурс] // Новости ВПК, 2014. – Режим доступа: http://vpk.name/news/113705_v_slovakii_otkryilsya_zavod_po_proizvodstvu_boevyih_pistoletov_i_shturmovyih_vintovok.html

50. В Чехии начались военные учения НАТО [Электронный ресурс] // Дзеркало тижня, 2015. – Режим доступа: http://zn.ua/WORLD/v-chehii-nachalis-voennye-ucheniya-nato-187254_.html

51. Венгрия начинает процедуру приобретения новых многоцелевых вертолетов и самолетов [Электронный ресурс] // Центр анализа мировой торговли оружием. – Режим доступа: <http://armstrade.org/includes/periodics/mainnews/2013/0528/095918620/detail.shtml>

52. Венгрия предложила ЕС выделить военные силы для защиты границ Греции от беженцев [Электронный ресурс] // Взгляд, 2015. – Режим доступа: <http://vz.ru/news/2015/9/18/767681.html>

53. Венгрия решила заработать на советском вооружении [Электронный ресурс] // Контракты.UA, 2013. – Режим доступа: <http://kontrakty.ua/article/64113>

54. Взаимодействие Венгрии и НАТО [Электронный ресурс] // Информационно-аналитический портал. – Режим доступа: <http://нато.рф/ru/hungary.html>

55. Взаимодействие Чешской Республики и НАТО [Электронный ресурс] // Информационно-аналитический портал. – Режим доступа: http://xn--80azer.xn--p1ai/ru/czech_republic.html

56. Військо польське на шляху реформ [Электронный ресурс] // Камуфляж. – Режим доступа: http://www.kit.com.ua/ka/index.php?id=1&id_art=1027

57. Военная промышленность Чехии. ВПК Чехии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://finstat.bozo.ru/cntrs/czech_republic.php

58. Военно-воздушные силы Венгрии [Электронный ресурс] // Оружие и военное дело. – Режим доступа: http://hellis.ru/voenno_vozdushnye_sily_vengrii.php

59. Военно-воздушные силы Словакии вводят в строй модернизированные истребители МиГ-29СД [Электронный ресурс] // Военный паритет, 2008. – Режим доступа: http://www.militaryparitet.com/teletype/data/ic_teletype/1661/

60. Вооруженные силы Венгрии: и даже свои ВМС [Электронный ресурс] // Одесские известия. – Режим доступа: <http://izvestiya.odessa.ua/ru/2013/12/21/vooruzhennye-sily-vengrii-i-dazhe-svoi-vms>

61. Вооруженные силы Чешской Республики [Электронный ресурс] //

MegaTour, 2015. – Режим доступа: <http://www.megatour.cz/news/vooruzhennye-sily-cheshskoj-respubliki/>

62. Діяльність уряду Чеської Республіки в напрямку інтеграції до НАТО [Електронний ресурс]. – Освіта UA, 2009. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4787/

63. Досвід євроатлантичної інтеграції Чеської Республіки [Електронний ресурс]. – Борисфен Інтел, 2012. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/evrointegracija-cheshskoj-respubliki/>

64. Минобороны Венгрии планирует закупить 30 новых вертолетов [Электронный ресурс] // Fact military, 2015. – Режим доступа: http://factmil.com/news/05_02_2015_minoborony_vengrii_planiruet_zakupit_30_novykh_vertoletov/2015-02-05-4710

65. НАТО создаст центр контрразведки в Польше [Электронный ресурс] // РБК Україна, 2015. – Режим доступа: <http://www.rbc.ua/rus/news/nato-sozdast-tsentr-kontrrazvedki-polshe1443951542.html>

66. Нигерия получит 1000 польских штурмовых винтовок Beryl M762 [Электронный ресурс] // Военный паритет, 2014. – Режим доступа: http://www.militaryparitet.com/perevodnie/data/ic_perevodnie/6367/

67. О Чешских Военно-Морских Силах [Электронный ресурс] // Cz-Fleet.Info, 2015. – Режим доступа: <http://cz-fleet.info/>

68. Оборона. Tatra в армии [Электронный ресурс] // Tatra, 2015. – Режим доступа: <http://www.tatra.ru/gruzoviki/katalog-po-kategorijam-avtomobilejj/oborona/>

69. Основные приоритеты развития вооруженных сил Польши в 2012 году [Электронный ресурс] // Военное-политическое обозрение, 2012. – Режим доступа: <http://www.belvpo.com/ru/7403.html>

70. Польська програма ППО ПРО “Вісла” [Електронний ресурс] // Військова панорама, 2013. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/8299-polska-programa-ppo-pro-vsia.html>

71. Польша заказала дополнительные бронетранспортеры “Росомак” [Электронный ресурс] // Новости ВПК, 2015. – Режим доступа:

http://vpk.name/news/124572_polsha_zakazala_dopolnitelnyie_bronetransporteryi_r osomak.html

72. Польша и Словакия разработали новую гаубицу Диана на гусеничном шасси [Электронный ресурс] // Военный информатор, 2015. – Режим доступа: <http://military-informant.com/army/polsha-i-slovakiya-razrabotali-novuyu-gaubitsu-diana-na-gusenichnom-shassi.html>

73. Польша и Словакия создадут центр обучения офицеров контрразведки стран НАТО [Электронный ресурс] // Цензор.Нет, 2015. – Режим доступа: http://censor.net.ua/news/354698/polsha_i_slovakiya_sozdadut_tsentr_obucheniya_ofitserov_kontrrazvedki_stran_nato

74. Польша потратит на развитие ВМС 18 миллиардов злотых [Электронный ресурс] // Военное обозрение, 2014. – Режим доступа: <http://topwar.ru/39160-polsha-potratit-na-razvitie-vms-18-milliardov-zlotyh.html>

75. Польша претендует на руководство силами специальных операций НАТО [Электронный ресурс] // Newsbalt. – Режим доступа: <http://www.newsbalt.ru/detail/?ID=6680>

76. Польша хочет продавать вооружения соседям, пугая их Россией [Электронный ресурс] // РиаНовости, 2015. – Режим доступа: <http://ria.ru/world/20150426/1060978757.html>

77. Польша робить ставку на масштабну модернізацію армії [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://banderivets.org.ua/polscha-robyt-stavku-na-masshtabnu-modernizatsiyu-armiyi.html>

78. Приклад сусідів. Перед вступом до НАТО в Словаччині проходили такі ж гострі дискусії, як і в Україні [Электронный ресурс].— Європейський простір, 2008. – Режим доступа: <http://eu.prostir.ua/library/18620.html>

79. Про польський щит ППО-ПРО [Электронный ресурс] // Військова панорама, 2014. – Режим доступа: <http://wartime.org.ua/9182-pro-polskiy-schit-pro-pro.html>

80. Словакия будет сокращать зависимость вооруженных сил от российского ВПК [Электронный ресурс] // И-Маш, 2015. – Режим доступа: http://www.i-mash.ru/news/zarub_sobytiya/63571-slovakija-budet-sokrashhat-

81. Словакия заменит советские вертолеты Ми-17 на американские Black Hawk [Электронный ресурс]. – Новости ВПК, 2015. – Режим доступа: http://vpk.name/news/131255_slovakiya_zamenit_sovetskie_vertoletyi_mi17_na_amerikanskie_black_hawk.html

82. Словакия: от составной части бывшей Чехословакии в рамках Советского блока — к независимой стране — члену Европейского Союза и НАТО [Электронный ресурс]. – Борисфен Интел, 2012. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/article/slovakija-ot-sostavnoj-chasti-byvshej-chehoslovakii/>

83. Угорщина в Європейському Союзі та НАТО [Електронний ресурс]. – Борисфен Интел, 2012. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/uk/article/vengrija-v-evropejskom-sojuze-i-nato/>

84. Угорщина вперше за 40 років прийняла на озброєння бронемашину власної розробки [Електронний ресурс] // Військова панорама, 2015. – Режим доступа: <http://wartime.org.ua/21548-ugorschina-vpershe-za-40-rokv-priynyala-na-ozbroynnya-bronemashinu-vlasnoyi-rozrobki.html>

85. Угорщина дала дозвіл на створення командного центру НАТО на своїй території, який стане вже сьомим в регіоні [Електронний ресурс] // Публіцист, 2015. – Режим доступа: <http://publicist.in.ua/8720-ugorschina-dala-dozvl-na-stvorennya-komandnogo-centru-nato-na-svoyiy-teritoryi-yakiy-stane-vzhesomim-v-regon.html>

86. Украина и Чехия договорились создать совместные оборонные предприятия [Электронный ресурс] // MilitaryNavigator, 2015. – Режим доступа: <http://www.milnavigator.com/ukraina-i-chexiya-dogovorilis-sozdat-sovmestnye-oboronnye-predpriyatiya/>

87. Учебно-боевой самолет и легкий многоцелевой штурмовик AeroL-159 [Электронный ресурс] // Бастион, 2015. – Режим доступа: <http://bastion-karpenko.ru/l-159-alca/>

88. Центр для агентов НАТО в Словакии [Электронный ресурс] // Пражский Телеграф, 2015. – Режим доступа: <http://ptel.cz/2015/10/centr-dlya-agentov-nato-v-slovakii/>

89. Чехия в направлении интеграции в НАТО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://myreferat.net/referats/207/16534>
90. Чехия передала военное снаряжение для украинской армии [Электронный ресурс] // Ліга, 2015. – Режим доступа: http://news.liga.net/news/politics/5394279chekhiya_peredala_voennoe_snaryazhenie_dlya_ukrainskoj_armii.htm
91. Чехия расширяет свое участие в мероприятиях НАТО [Электронный ресурс] // Пражский телеграф, 2015. – Режим доступа: <http://ptel.cz/2014/09/chexiya-rasshiryet-svoe-uchastie-v-meropriyatiyah-nato/>
92. Шлях Словаччини до НАТО [Електронний ресурс].— К.: “Демократичні ініціативи”, 2007. – Режим доступа: <http://eu.prostir.ua/library/5154.html>
93. АОБП [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.aobp.cz/o-aobp/>
94. Company Overview of DELTA DEFENCE, a.s. [Electronic resource] // Bloomberg Business, 2015. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=113905312>
95. DMD Group [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.dmdgroup.eu/en/our-company/konstrukta-defence-en>
96. Raport. Wojsko, technica. Україна-Польща: сусіди-партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Defense Express, 2014. – Режим доступа: <http://kijow.msz.gov.pl/resource/5a7d4573-812a-4021-8646-58d6cf0d279b:JCR>
97. Przemyslowy Instytut Automatyki I Pomiarow PIAP [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.piap.pl/O-INSTYTUCIE/Nasi-Partnerzy/Obszar-Zaawansowanych-Technologii-Bezpieczenstwa-i-Obronnosci>
98. Polski Holding Obronny [Electronic resource]. – 2015. – Mode of access: <http://www.pho.pl/o-nas/>
99. ZVS [Electronic resource] // MSM Group, 2015. – Mode of access: <http://www.msm.sk/en/about-zvs-holding-a-s>

100. ZBOR. Асоціація безпеки и оборонной промишлености Словацкой Республики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zbor.sk/zdruzenie/charakteristika>

ДОДАТКИ

Додаток А

Реформування у військово-промисловому комплексі країн

Вишеградської групи 2000-2009рр.

Показники	Польща	Чехія	Словаччина	Угорщина
Вступ держави в НАТО, рік	1999	1999	2004	1999
Вступ в ЄС	2004	2004	2004	2004
Переведення збройних сил на контрактну основу, рік	2009	2004	2006	2004
ВВП, дол.	157/465	51,5/205	17,5/91	47/139
Військовий бюджет,	3,2/8,6	1,2/3,2	0,3/1,5	0,8/1,9

млрд. дол.	(2/1,8)	(2,3/1,6)	(1,7/1,6)	(1,7/1,4)
Військова допомога, млн. дол.	1,6/27	1,6/3	0,7/1	1,6/1
Населення, млн. чол.	38,6/38,5	10,3/10,2	5,4/5,5	10/9,9
Збройні сили, тис. чол..	217,3/100	57,7/17,9	38,6/16,1	43,8/29,5
Призовники збройних сил, тис.чол.	112	25	13,6	22,9
Резерви збройних сил, тис. чол..	406/20	–	20/ –	74,9/44
Сухопутні війська, тис. чол..	132,7/46, 4	25,1/12,7	23,8/7,3	23,5/10,9
Призовники сухопутних військ, тис. чол..	82,7	15,5	13,6	17,8
Резерв сухопутних військ, тис. чол..	343/–	–	–	35,2/–
Танки	1704/916	792/175	275/245	806/240
Бойові броньовані машини (ББМ)	1438/167 3	1211/597	694/515	1358/1140
Артилерія	1558/1109	740/257	383/340	839/460
Військово-повітряні сили, тис. чол..	46,2/17,5	13,4/5,3	11,5/4,2	11,5/5,7
Призовники військово-повітряних сил, тис. чол..	19,7	8,5	–	5,1
Резерв військово- повітряних сил, тис.чол.	49	–	–	15,4/8,8
Бойові літаки	267/128	112/48	84/22	65/45
Ударні вертольоти	96/90	34/24	19/16	45/45
Річний проліт пілотів, годин	60– 120/160– 200	60/100–150	45/90–140	50/50
Військово-морські сили, тис. чол..	16,9/8	–	–	–
Призовники	9,5/–	–	–	–

військово-морських сил, тис.чол.				
Резерв військово-морських сил, тис.чол.	14	–	–	–
Бойові кораблі	10/13	–	–	–

Джерело: Бадрак В. Особенности реформирования ВС и ОПК стран Центральной и Восточной Европы. Уроки для Украины [Електронний ресурс] / В.Бадрак. – Центр исследований армии, конверсии и разоружения. – Київ, 2013. – Режим доступа: www.slideshare.net/LantanVB/13-24612648

**Військові витрати Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини на
військово-промисловий комплекс у 2004-2013рр. (млн. дол)**

Країна	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Польща	7234	7733	8235	9309	8452	8912	9326	9455	9538	9455
Угорщина	2162	2141	1919	1955	1817	1619	1452	1472	1401	1250
Чехія	3541	3872	3449	2941	3027	2748	2774	2379	2259	2100
Словаччина	1303	1412	1432	1440	1474	1410	1233	1061	1061	980

Джерело: Щорічник СППРІ 2014 Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека [Електронний ресурс]. – Стокгольмський міжнародний інститут досліджень миру. – К. : Заповіт, 2015. – Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/1447156561_file.pdf

**Військові витрати Польщі, Угорщини, Чехії і Словаччини у 2004-
2013рр. (% ВВП)**

Країна	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Польща	2,0	2,1	2,0	1,9	1,9	2,1	2,1	2,0	1,9	2,0
Угорщина	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	0,9
Чехія	1,9	2,0	1,7	1,6	1,3	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0
Словаччина	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3	1,1	1,1	1,0

Джерело: Щорічник СППРІ 2014 Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека [Електронний ресурс]. – Стокгольмський міжнародний інститут досліджень миру. – К. : Заповіт, 2015. – Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/1447156561_file.pdf

Експорт озброєнь країн Вишеградської групи у 2000-2014рр.**(млн.дол)**

Країна	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Польща	81	56	81	47	18	282	163	73	75	28	8	13	142	27
Угорщина		34			82		9						41	
Чехія	87	60	64	1	73	44	32	32	22	5	11	8	34	17
Словаччина	53	31		46		7	22	8				4		

Джерело: Рейтинг стран мира по экспорту вооружений в 2000–2014 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://svspb.net/sverige/eksport-vooruzhenija.php>

*Додаток Д***Імпорт озброєнь країн Вишеградської групи у 2000-2014рр. (млн.дол)**

Країна	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Польща	36	255	349	225	112	475	1015	594	169	158	92	207	155	265
Угорщина	14			72	13	253	196	5	4	18	9		2	7
Чехія	65	47	97	7	593	47	13	23	6	13	71	14	8	
Словаччина		27			4		0		9	9			6	

Джерело: Рейтинг стран мира по импорту вооружений в 2000–2014 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://svspb.net/sverige/import-vooruzhenija.php>